

Archeologienota Asse Pullewouwe

Verslag van Resultaten

Bert ACKE, Maarten BRACKE, Jeroen VANDEN BORRE en Kris VAN QUAETHEM

15-9-2017

Titel: Archeologienota Asse Pullewouwe

Erkend archeoloog: Maarten Bracke, OE/ERK/Archeoloog/2015/00036

Auteurs: Bert Acke, Maarten Bracke en Kris Van Quaethem

Projectcode bureauonderzoek: 2017G229

Intern projectnummer: 2017.128

Locatiegegevens: Vlaams-Brabant, Asse, Pullewouwe 69

Oppervlakte projectgebied: 36209m²

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X: 135179 en Y: 176601; X: 134960 en Y: 176494

Kadastergegevens: Asse, afdeling 1, sectie H, perceel nr. 424^e, 424g, 425a, 427^e, 427d, 430b, 429, 428a, 432, 431b, 434g, 441, 433, 442f, 442g, 442^e en 433b (deel) (zie figuur 10)

Topografische kaart: zie figuur 8 en 9

Betrokken actoren: Bert Acke (assistent-archeoloog), Maarten Bracke (erkend archeoloog), Kris Van Quaethem (assistent-archeoloog), Jeroen Vanden Borre (archeoloog) en Tim Grisez (contactpersoon initiatiefnemer)

Wetenschappelijke advisering: /

Plaats en datum: Zelzate, 15/09/2017

© Acke&Bracke BVBA, p/a Leegstraat 170, 9060 Zelzate. De auteurs aanvaarden geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de auteurs.

<u>1.</u>	<u>INLEIDING</u>	4
1.1.	WETTELIJK KADER	4
1.2.	ONDERZOEKSOPDRACHT	4
1.2.1.	VRAAGSTELLING	4
1.2.2.	RANDVOORWAARDEN	4
1.3.	WERKWIJZE EN STRATEGIE	5
1.3.1.	MOTIVERING ONDERZOEKSSTRATEGIE	5
1.3.2.	ORGANISATIE VAN HET VOORONDERZOEK	6
1.3.3.	ADVIES SPECIALISTEN	6
1.3.4.	WETENSCHAPPELIJKE ADVISERING	6
1.3.5.	SELECTIE BRONNEN	6
<u>2.</u>	<u>BUREAUONDERZOEK</u>	7
2.1.	HUIDIGE TOESTAND	7
2.2.	GEPLANEDE WERKEN	10
2.3.	LANDSCHAPPELIJKE LIGGING	12
2.3.1.	TOPOGRAFISCHE SITUERING	12
2.3.2.	LANDSCHAPPELIJKE SITUERING	15
2.3.3.	BODEMKUNDIGE SITUERING	17
2.3.4.	GEOLOGISCHE SITUERING	19
2.4.	HISTORISCHE SITUERING	21
2.5.	ARCHEOLOGISCHE SITUERING	29
<u>3.</u>	<u>SYNTHESE</u>	32
3.1.	ARCHEOLOGISCH VERWACHTINGSPATROON	32
3.2.	AFWEGING VERDER VOORONDERZOEK	32
3.3.	VERDER VOORONDERZOEK ZONDER INGREEP IN DE BODEM	33
3.4.	VERDER VOORONDERZOEK MET INGREEP IN DE BODEM	35
3.5.	BEANTWOORDING ONDERZOEKSVRAGEN	36
<u>4.</u>	<u>SAMENVATTING</u>	39
<u>5.</u>	<u>BIBLIOGRAFIE</u>	41
<u>6.</u>	<u>BIJLAGES</u>	42

1. Inleiding

1.1. Wettelijk kader

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag te Asse Pullewouwe, waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000m² of meer bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgesteld te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

1.2. Onderzoeksopdracht

1.2.1. Vraagstelling

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?
- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?
- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?
- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?
- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?
- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

1.2.2. Randvoorwaarden

Niet van toepassing.

1.3. Werkwijze en strategie

1.3.1. Motivering onderzoeksstrategie

In het bureauonderzoek wordt een zo duidelijk mogelijk beeld gevormd van de huidige archeologische, historische en landschappelijke informatie van het projectgebied en diens omgeving. Deze gegevens worden vergeleken met de geplande werken en de hiermee gepaarde gaande verstoringen en vergravingen in de bodem. Het uiteindelijke doel is het bepalen of verder archeologisch onderzoek al dan niet aangewezen is.

Informatie over de afbakening van het plangebied en de geplande werkzaamheden werd aangeleverd via de initiatiefnemer door middel van ontwerpplannen en via mondelinge of schriftelijke communicatie. Om een zicht te krijgen op de huidige archeologische kennis van het plangebied, de directe omgeving en van de gemeente Asse in het algemeen werd de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) geraadpleegd.¹ Deze online databank is uitsluitend toegankelijk voor geregistreerde gebruikers, hoofdzakelijk archeologen. Aanvullend werden verschillende historische kaarten geraadpleegd via Geopunt², de centrale toegangspoort tot geografische overheidsinformatie, en via Cartesius³, een databank die kaarten bundelt van het Nationaal Geografisch Instituut (NGI), de Koninklijke Bibliotheek, het Rijksarchief, lokale archieven en het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika. Aansluitend hierbij werden ook verschillende luchtfoto's bekeken die genomen zijn sinds de jaren '70 van vorige eeuw. Op het kaartmateriaal en de luchtfoto's werd het plangebied geprojecteerd, om zodoende een duidelijk beeld te krijgen van het landgebruik gedurende de laatste eeuwen. Geopunt leverde ook verschillende kaarten op die betrekking hebben tot de landschappelijke en bodemkundige ligging van het gebied. Een kadasterplan dat beschikbaar is via de GRB-kaart op Geopunt werd vergeleken met hetgene dat beschikbaar is via de CadGIS Viewer van de Federale Overheid.⁴ Een topografische kaart werd verkregen via het NGI.⁵

Op basis van dit onderzoek en het raadplegen van bovenvermelde bronnen kan een antwoord gegeven worden op de vooropgestelde onderzoeksvragen.

¹ <https://cai.onroenderfgoed.be/>

² <http://www.geopunt.be/kaart>

³ <http://www.cartesius.be/CartesiusPortal/>

⁴ <http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/>

⁵ <http://www.ngi.be/topomapviewer/>

1.3.2. Organisatie van het vooronderzoek

In eerste instantie wordt gestart met het bureauonderzoek waarbij de diverse beschikbare bronnen geraadpleegd worden. Daarnaast wordt in detail bekeken wat de huidige toestand is van het plangebied en worden de geplande werkzaamheden onder de loep genomen. Op basis van deze gegevens samen wordt afgetoetst of ten eerste verder vooronderzoek noodzakelijk is en ten tweede welke onderzoekstappen er eventueel genomen moeten worden.

1.3.3. Advies specialisten

Niet van toepassing.

1.3.4. Wetenschappelijke advisering

Niet van toepassing.

1.3.5. Selectie bronnen

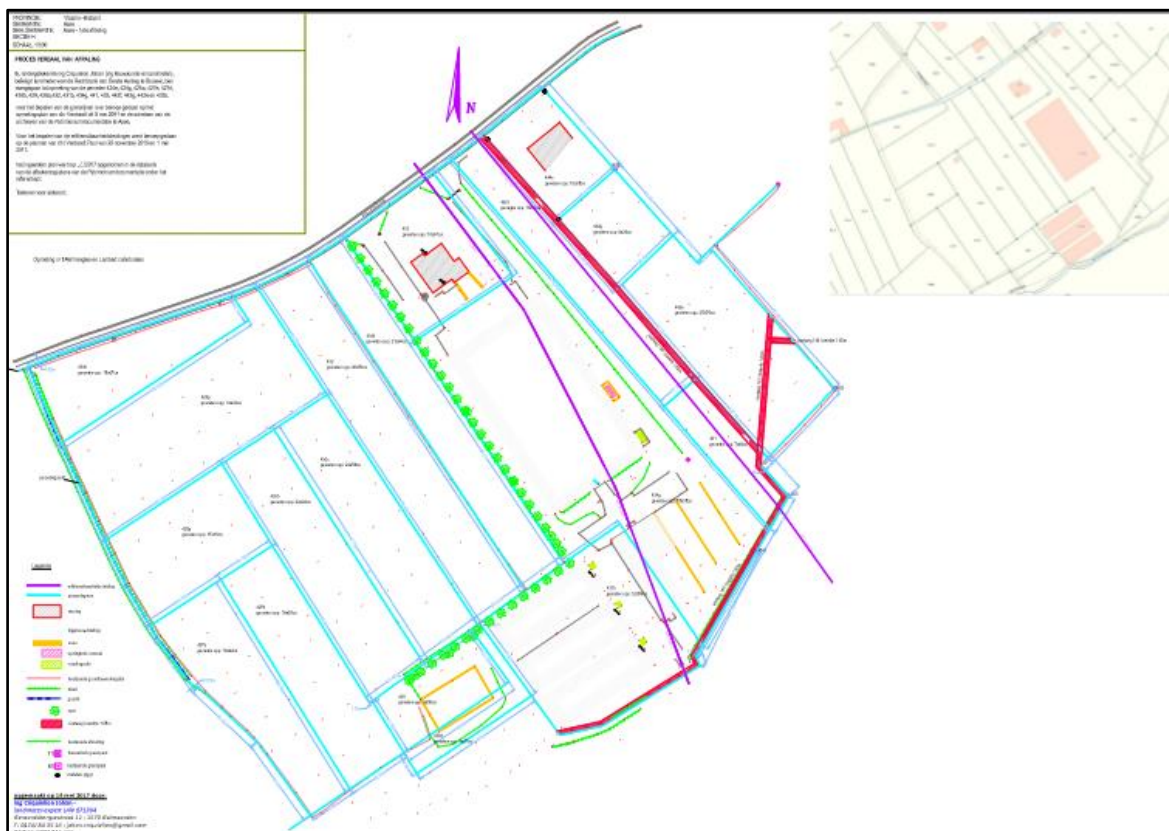
De gebruikte bronnen zijn beschreven onder 1.3.1. De bronnen daaronder vermeld waren afdoende om een gedegen advies te geven voor een verder archeologisch traject. Bijkomend archiefonderzoek werd, gezien de ligging van de site in landelijke gebied, niet opportuun geacht.

2. Bureauonderzoek

2.1. Huidige toestand

Het terrein, met een oppervlakte van ca. 36209m², is gelegen in de gemeente Asse ter hoogte van de Pullewouwe nr. 69. Asse bevindt zich in het westelijke deel van de provincie Vlaams-Brabant, ten noordwesten van Brussel. Het plangebied is landelijk gelegen in het westelijke deel van Asse, tegen Essene (Affligem) aan. Het terrein is grotendeels in gebruik als akkerland (mais) over een oppervlakte van ca. 2,7ha. Centraal is een L-vormige strook aanwezig waarin de huidige woning nr. 69 met 3 parallelle varkensstallingen, een grote pluimveestal, een opslagloods, een open vijver en verhardingen zich bevinden. In totaal neemt deze bebouwde zone 1,2ha in. De woning in het noorden en de 3 varkensstallen in het zuiden zijn volledig onderkelderd. De grote pluimveestal en de opslagloods zijn gefundeerd op een betonplaat van ca. 30cm dik met een steenslagfundering. De bebouwde zone zal reeds een aanzienlijke impact op het bodemarchief te weeg gebracht hebben. Langs de westelijke zijde van de bebouwde zone behoort een smalle strook niet tot het plangebied. Het terrein wordt langs de noordelijke zijde begrensd door de Pullewouwe, langs de oostelijke en westelijke grens bevinden zich weilanden. Aan de zuidelijke grens bevindt zich de Overmellebeek.

Kadastraal gezien kan het projectgebied teruggevonden worden op: Asse, afdeling 1, sectie H, perceel nr. 424^e, 424g, 425a, 427^e, 427d, 430b, 429, 428a, 432, 431b, 434g, 441, 433, 442f, 442g, 442^e en 433b (deel).

Figuur 1 Uitsnede uit het plan 'huidige toestand' (bron: initiatiefnemer).

Figuur 2 Uitsnede uit de orthofoto van 2016. In het noorden bevindt zich de woning gevolgd door de grote pluimveestal met daarachter de opslagloods en verhardingen. In het uiterste zuidwesten bevinden zich de 3 onderkelderde varkensstallen met een waterbassin (bron: geopunt.be).

Figuur 3 Zicht op de huidige woning met de inrit naar de ondergrondse parking (bron: initiatiefnemer).

Figuur 4 Zicht op de grote pluimveestal en de betonverhardingen (bron: initiatiefnemer).

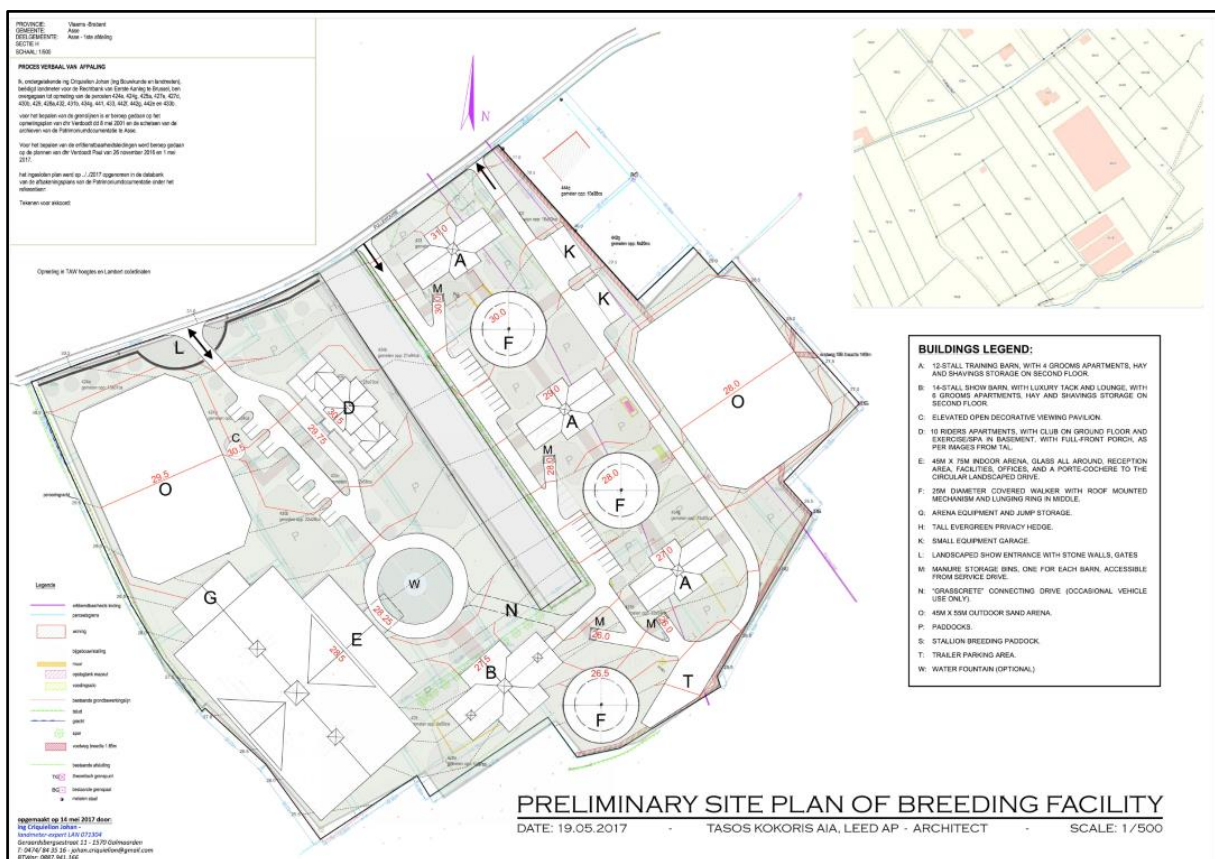
Figuur 5 Zicht op de opslagloodsen de betonverhardingen (bron: initiatiefnemer).

2.2. Geplande werken

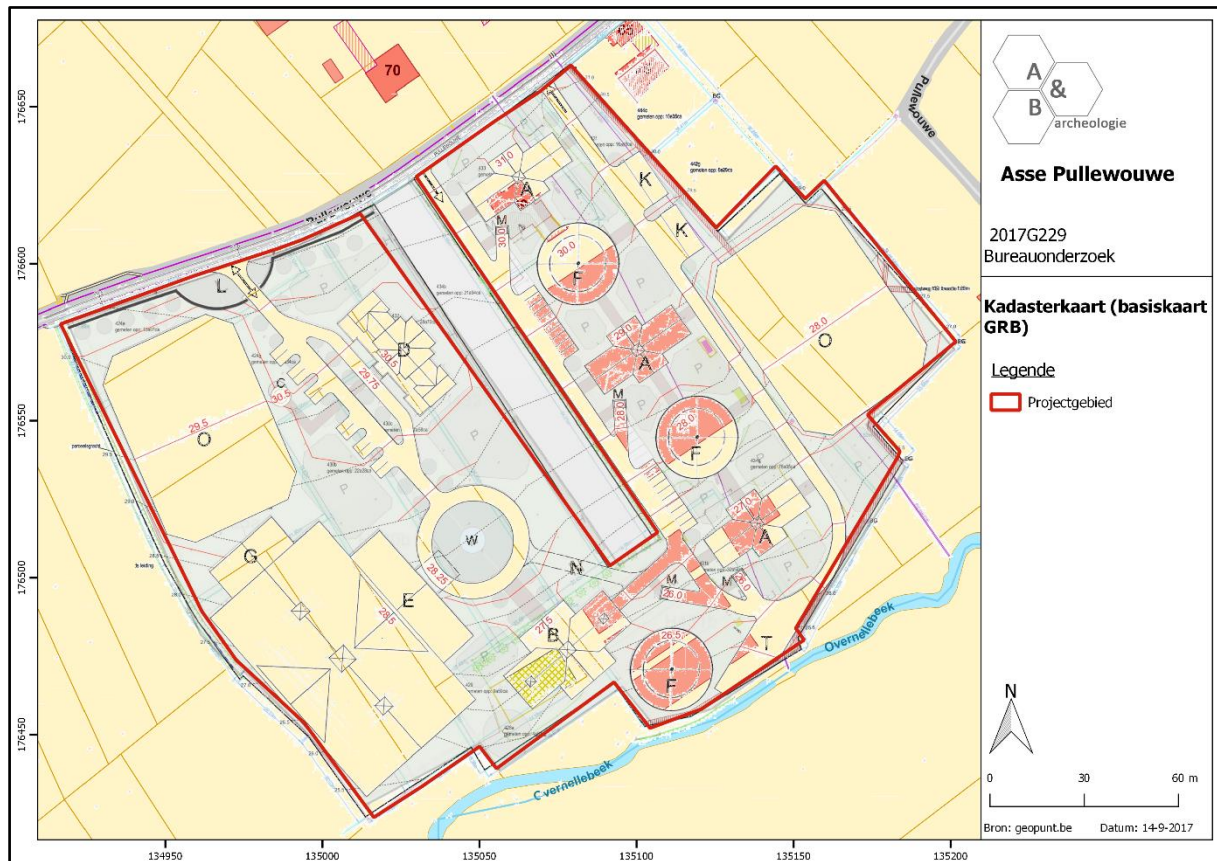
De geplande werken omvatten twee luiken. Het eerste luik betreft het voorbereidend werk waarbij alle bestaande gebouwen en bijgebouwen gesloopt worden.

Nadien zal het terrein ingenomen worden door diverse gebouwen en voorzieningen voor een paardenfokkerij. Er zullen onder andere groomings, opslagruimtes, paardenstallingen, twee paddocks en een indoor arena gebouwd worden. Daarnaast zal het volledige plangebied voorzien worden van onderlinge verbindingen (wegenis) tussen de verschillende elementen. Zoals te zien op onderstaande figuur 4 bevinden een deel van de geplande werken zich ter hoogte van de bestaande gebouwen en bijgebouwen.

De geplande werken zullen een nefaste impact hebben op het bodemarchief en bijgevolg het mogelijke archeologische erfgoed, voornamelijk binnen de huidige akkerlanden. De zone met de huidige bewoning is reeds aanzienlijk vergraven bij het optrekken van de schuren, de woning, de onderkelderingen, de verhardingen, de bijgebouwen en de open vijver.

Figuur 6 Uitsnede uit het plan ‘geplande werken’ (bron: initiatiefnemer).

Figuur 7 Projectie van de geplande werken op het huidig kadaster (bron: geopunt.be en initiatiefnemer).

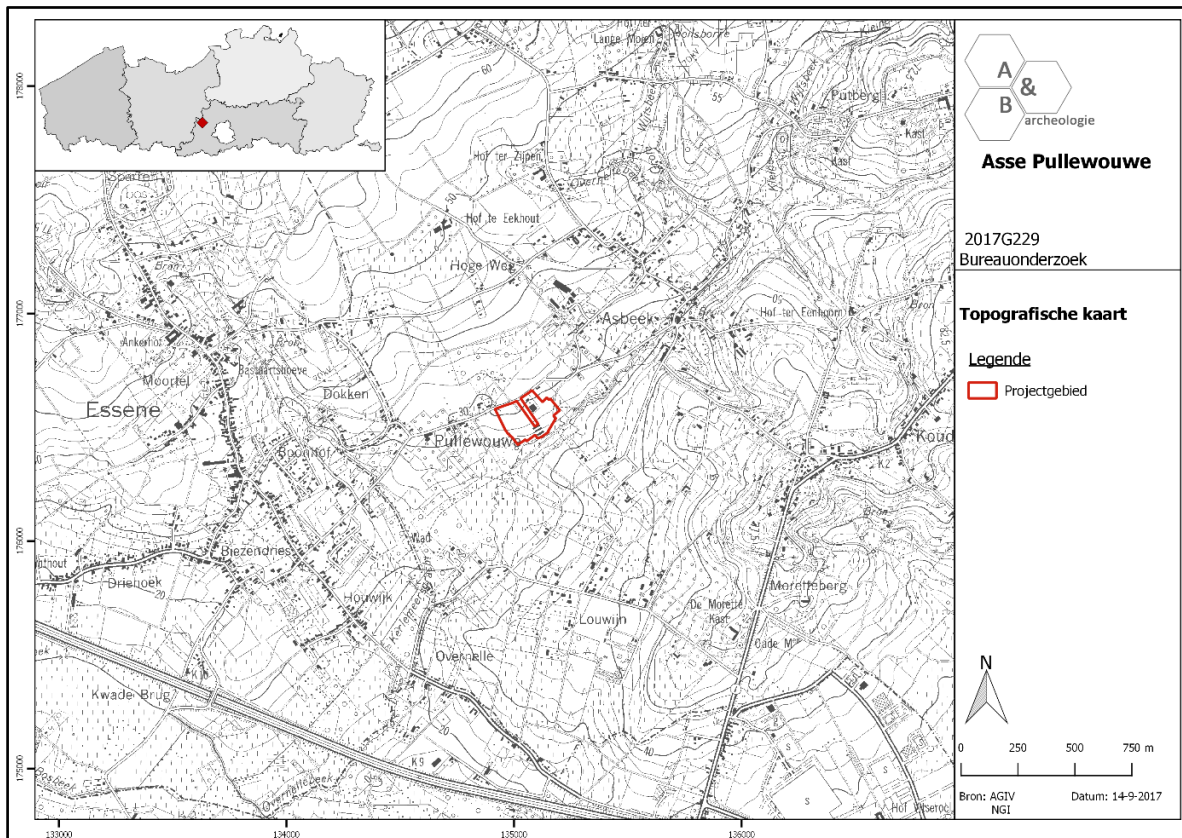
2.3. Landschappelijke ligging

2.3.1. Topografische situering

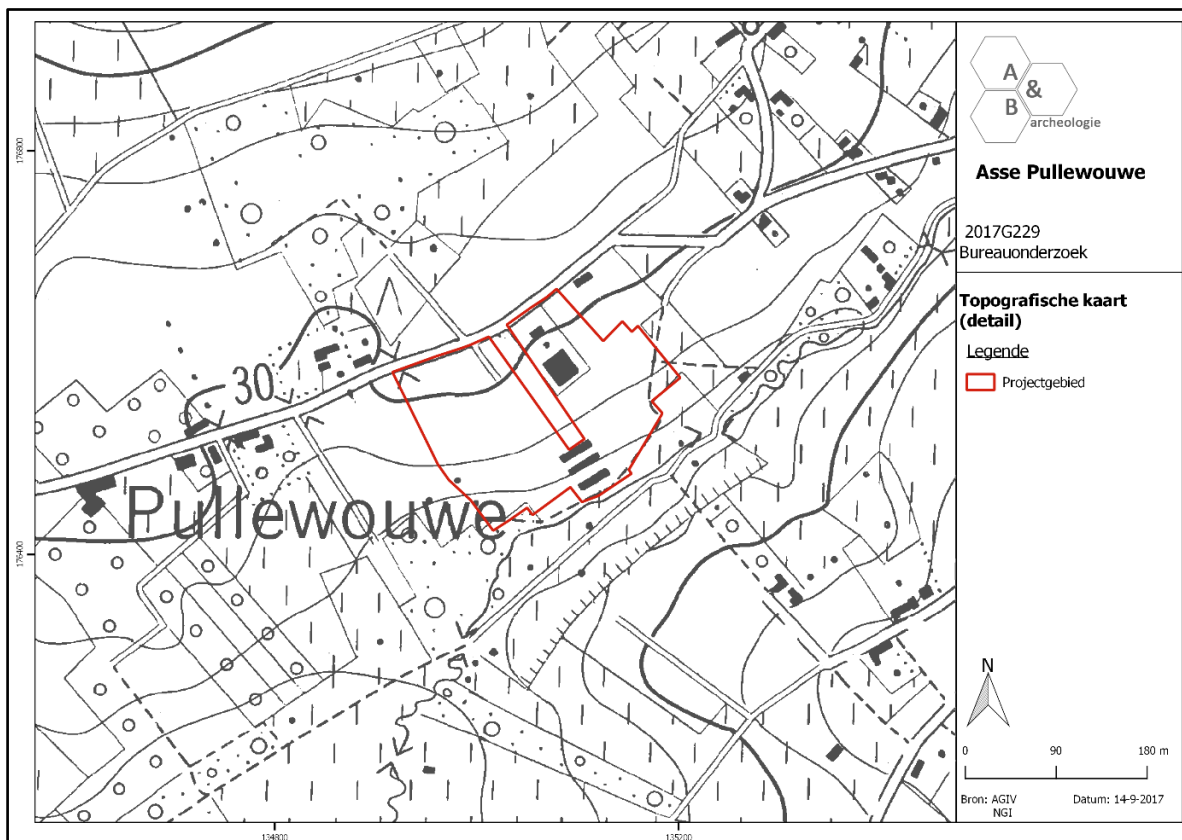
Het projectgebied bevindt zich in de gemeente Asse, gelegen in de provincie Vlaams-Brabant, ten noordwesten van Brussel. Asse bestaat naast het centrum uit de deelgemeente Bekkerzeel, Kobbegem, Mollem, Relegem en Zellik. Balen grenst aan de gemeenten Aalst, Opwijk, Merchtem, Wemmel, Jette, Ganshoren, Sint-Agatha-Berchem, Dilbeek, Ternat en Affligem.

Het plangebied, gelegen aan de Pullewouwe, bevindt ten westen van het centrum van Asse, tussen Asse en Essene (Affligem) in. Aan de zuidelijke zijde wordt het terrein begrensd door de Overmellebeek. Deze beek sluit ten oosten aan op de Broekbeek en ten westen op de Kerlemeersbeek. Het beekje kent een sterk golvend verloop.

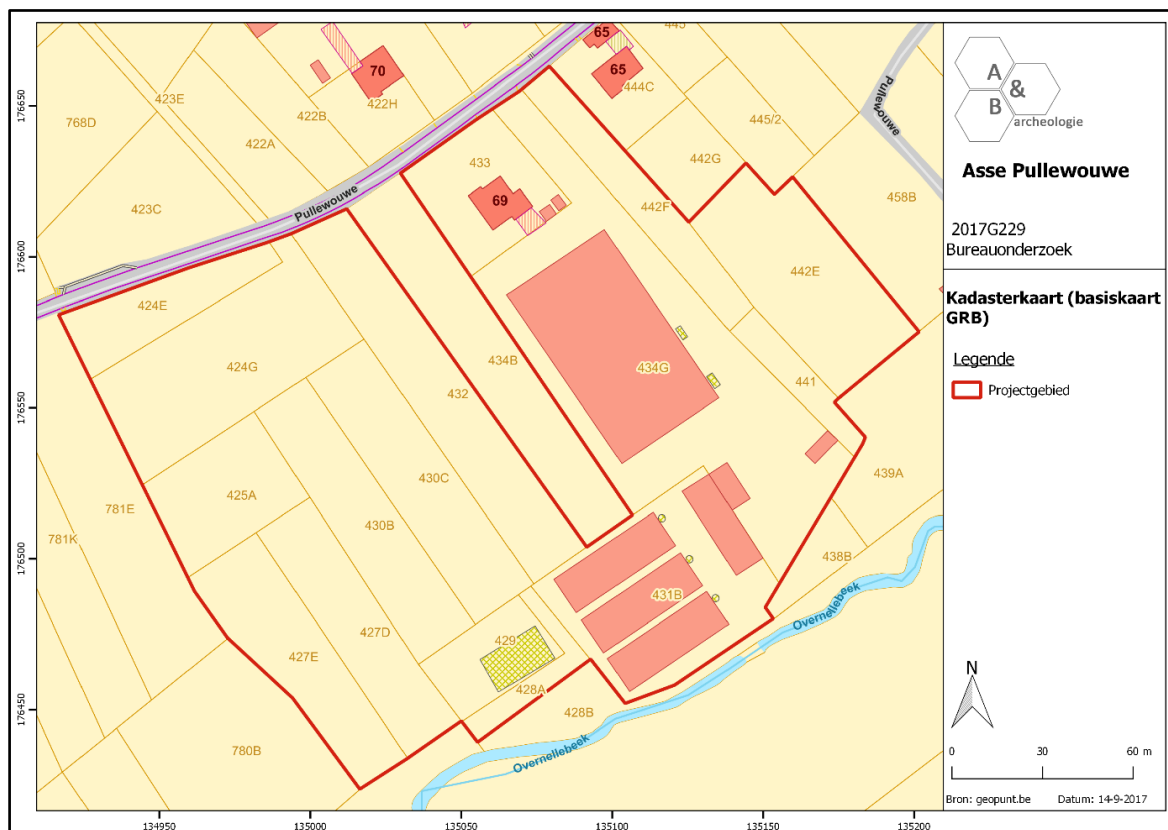
Op de bodemgebruikskaat van 2001 staat het gebied onderverdeeld in drie types. Het eerste en grootste type wordt aangegeven met een witte inkleuring en betekent 'Akkerbouw'. Een dergelijke type wordt als volgt omschreven: een bodem die gebruikt wordt in één of ander rotatiesysteem waarbij jaarlijks gewassen worden geoogst, inclusief braakland. Het tweede type wordt aangegeven door middel van de rode inkleuring en betreft 'Andere bebouwing'. Dit type geeft gebieden aan die voor het grootste deel worden bedekt door structuren zoals gebouwen, wegen en artificiële oppervlakten met groene delen en open bodem, tussen 30 en 80% is verhard. De rode inkleuring bevindt zich in oostelijke deel. Als derde wordt nog een gele inkleuring aangegeven in het uiterste oosten en uiterste zuidwesten. Deze inkleuring geeft weilanden aan, meer bepaald bodems die bedekt zijn met gras en die niet gelegen zijn in het overstromingsgebied van een rivier. De huidige situatie geeft voor het plangebied weilanden en akkers aan met centraal een L-vormige bebouwde zone.

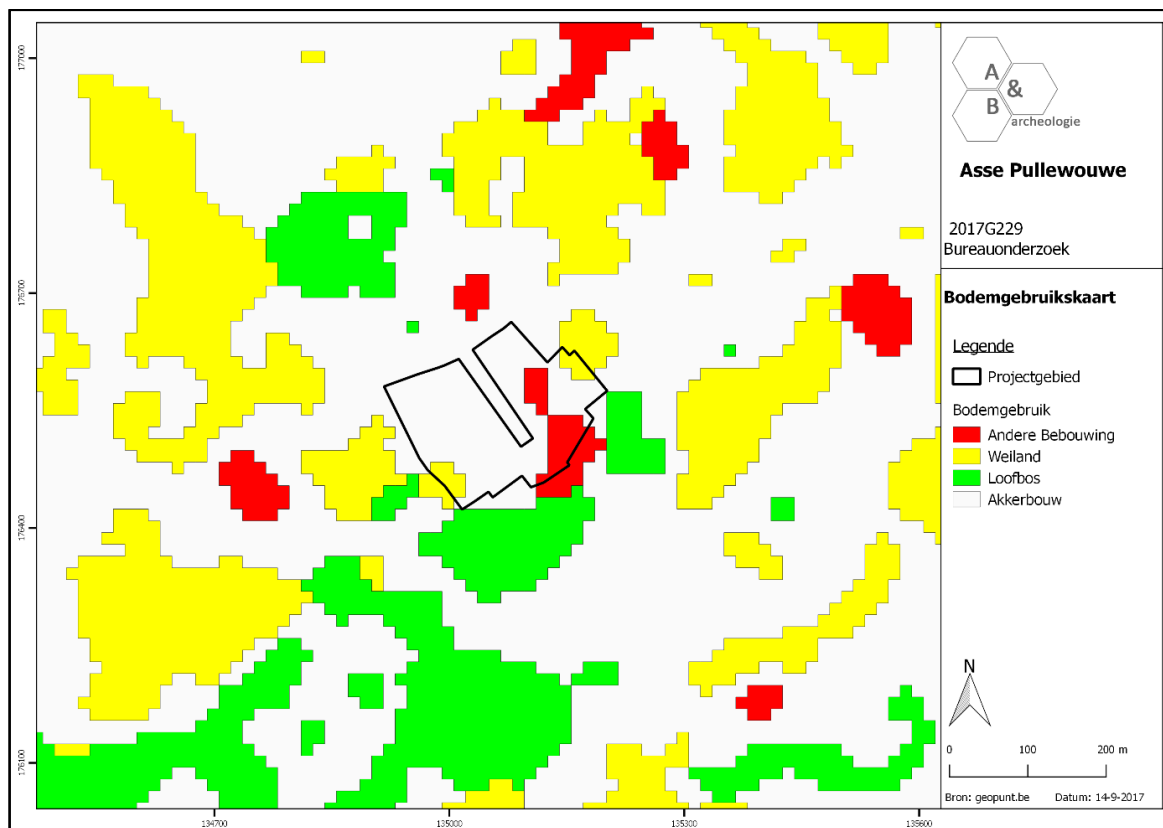
Figuur 8 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).

Figuur 9 Detailopname van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).

Figuur 10 Zicht op het kadasterplan met aanduiding van de perceelnummers. Bovenaan bevindt zich de woning met daarachter de grote hangaar, de bijgebouwen en links onder het waterbekken (bron: geopunt.be).

Figuur 11 Zicht op de bodemgebruikskaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).

2.3.2. Landschappelijke situering

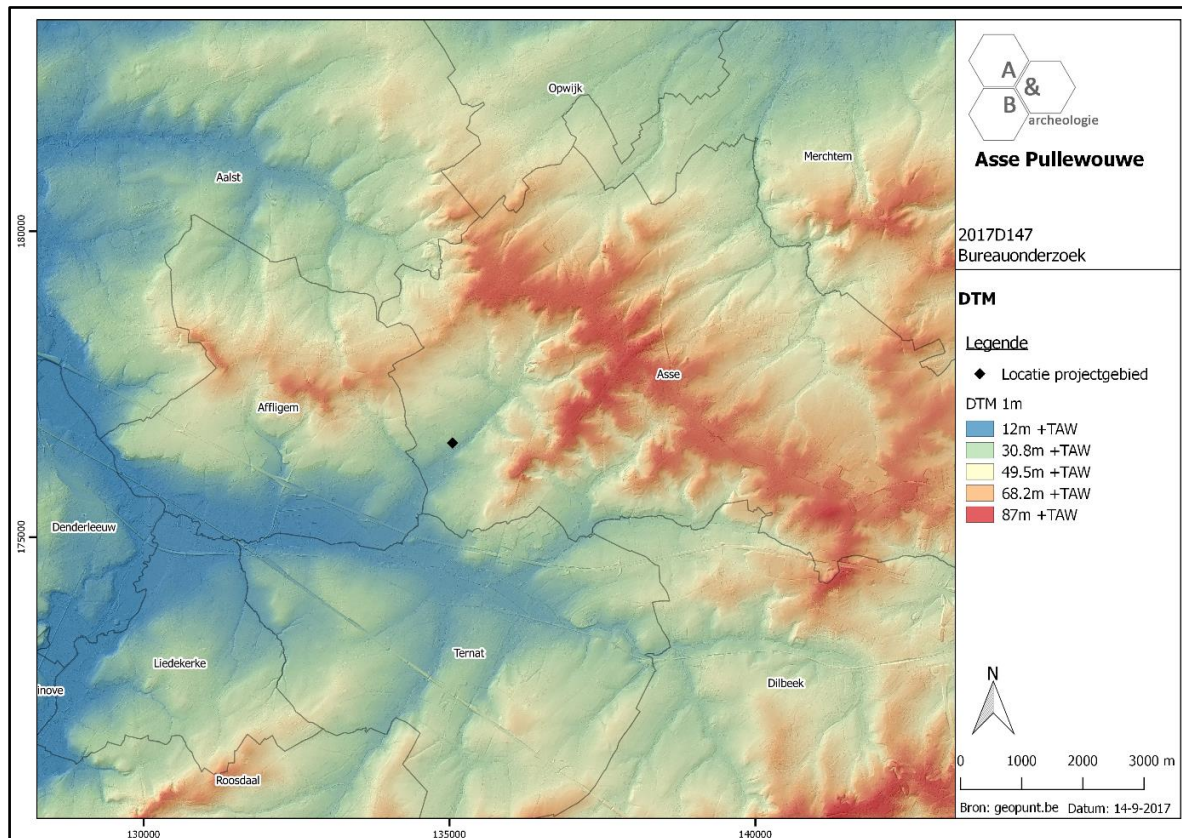
Asse is gelegen in de leemstreek in het westelijke deel van de provincie Vlaams-Brabant. De regio wordt gekenmerkt door het voorkomen van diverse heuvelruggen en beekvalleien.

Het plangebied wordt begrensd in het zuiden door de Overmellebeek. Deze beek sluit ten oosten aan op de Broekbeek en ten westen op de Kerlemeersbeek. Het beekje kent een sterk kronkelend verloop. Verder naar het westen op bevindt zich de Dender, die vanuit Henegouwen over Vlaams-Brabant naar Oost-Vlaanderen stroomt en ter hoogte van Dendermonde uitmondt in de Schelde.

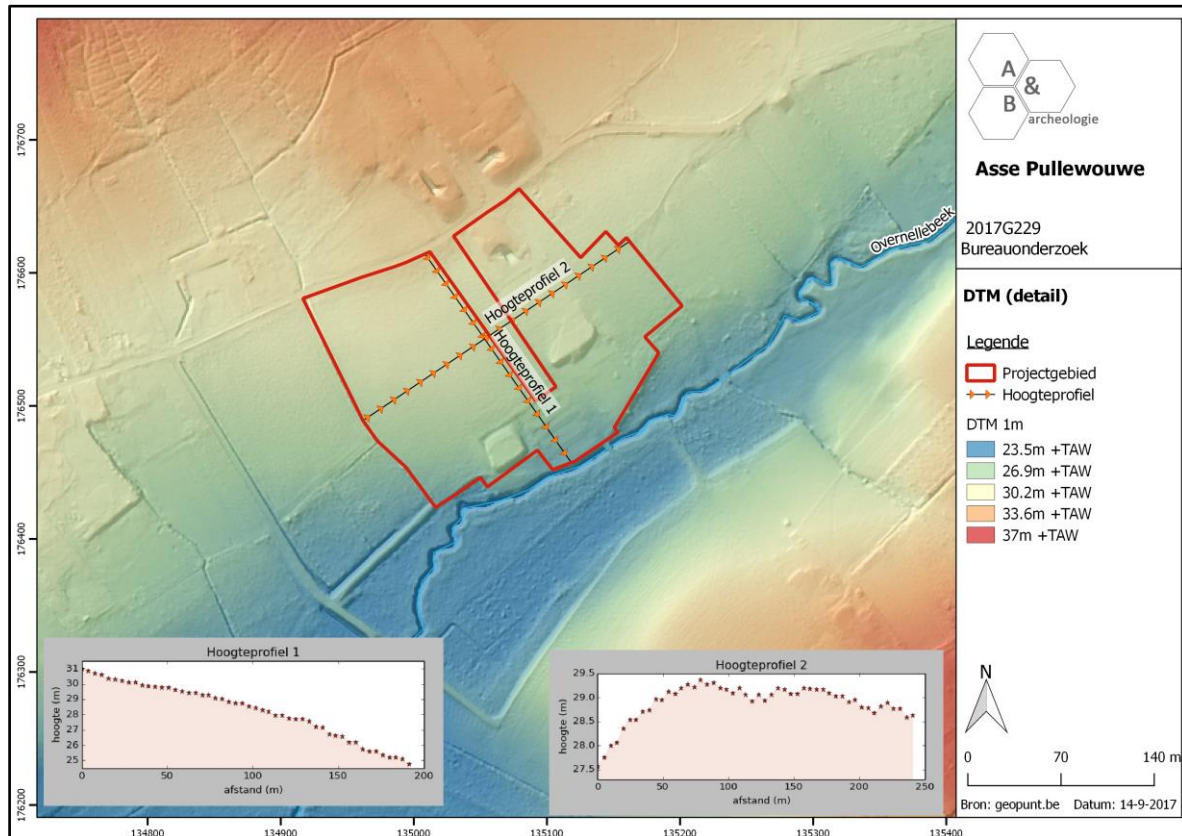
Op het Digitaal Hoogtemodel is duidelijk op te merken dat Asse gelegen is op een heuvelrug die vanuit Opwijk komt naar Dilbeek op. Het centrum van Asse bevindt zich bovenop deze heuvelrug. De hoogte ligt op ca. +80 tot +85m TAW. Deze heuvelrug vormt bovendien de scheiding tussen het Denderbekken en het Zenne-Rupelbekken.

Het plangebied kent een licht tot matig steil reliëf en daalt naar het zuiden toe naar de Overmellebeek. Het noordelijke deel ligt op ca. +31m TAW terwijl het zuiden eerder op ca. +25m TAW bevindt. Dit gegeven kan duidelijk vastgesteld worden op het hoogteprofiel 1 aangegeven op onderstaande figuur. De hoger gelegen delen bevinden zich verder ten noorden met hoogtes tot meer dan +35m TAW. Dit gebied maakt deel uit van een heuvelrug die vanuit Opwijk in de richting van Affligem gaat. Aan de zuidelijk kant neem de hoogte sterker toe. Hier bevindt zich een korte heuvelrug die aansluit op de heuvelrug tussen Opwijk en Dilbeek.

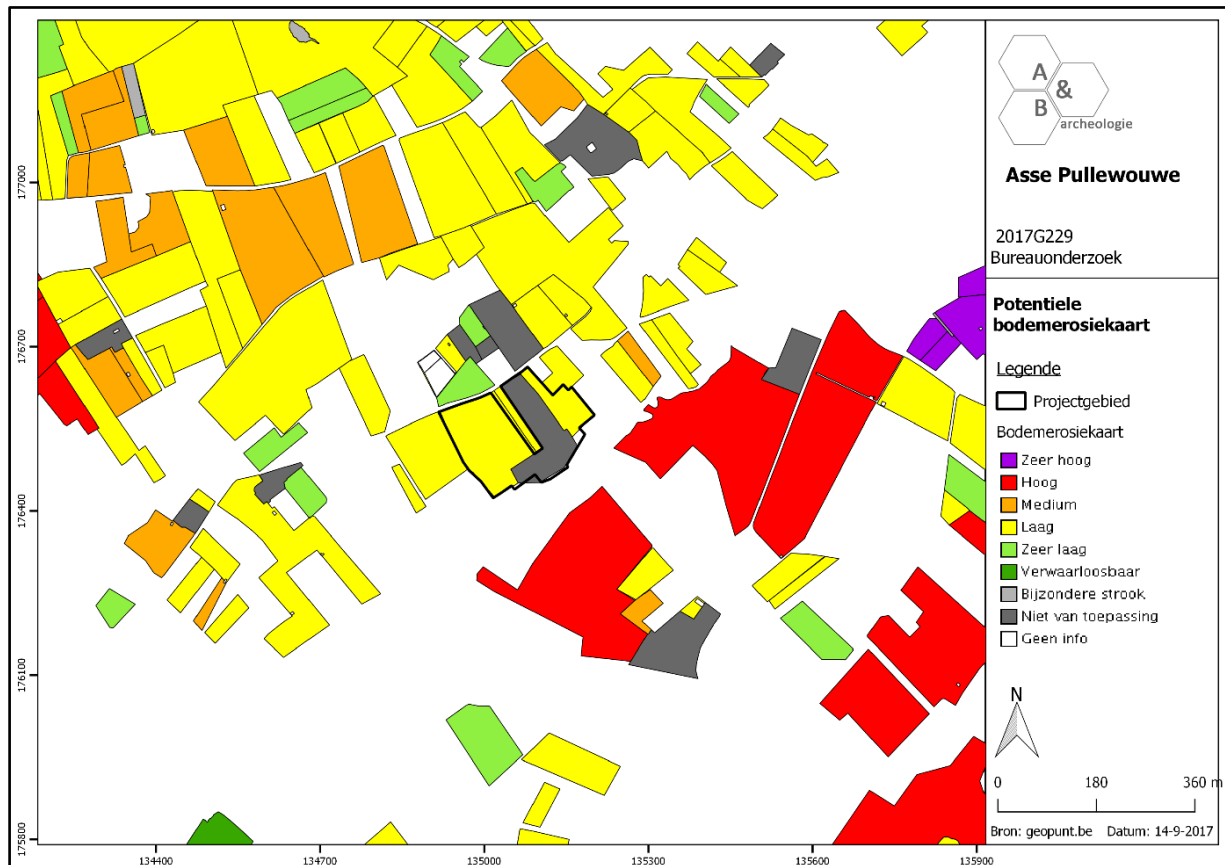
Op de potentiële bodemerosiekaart wordt het plangebied geel en grijs ingekleurd. Het gele deel komt overeen met de akker- en weilanden. Hierbij geldt, gezien de hellingsgraad, een lage erosiegraad. Het grijze deel komt overeen met de L-vormige bebouwde zone. Hierop is de erosiegraad niet van toepassing. De potentiële bodemerosiekaart baseert zich onder andere op de hellingsgraad van het terrein. Verder naar het zuiden toe komen percelen voor met een hoge erosiegraad. Het noorden is laag tot matig gekarteerd.

Figuur 12 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel (bron: geopunt.be).

Figuur 13 Detailopname van het Digitaal Hoogtemodel met de twee hoogteprofielen (bron: AGIV).

Figuur 14 Zicht op de Potentiële bodemerosiekaart (bron: geopunt.be).

2.3.3. Bodemkundigesituering

Binnen de grenzen van het plangebied worden zes bodemtypes aangegeven.

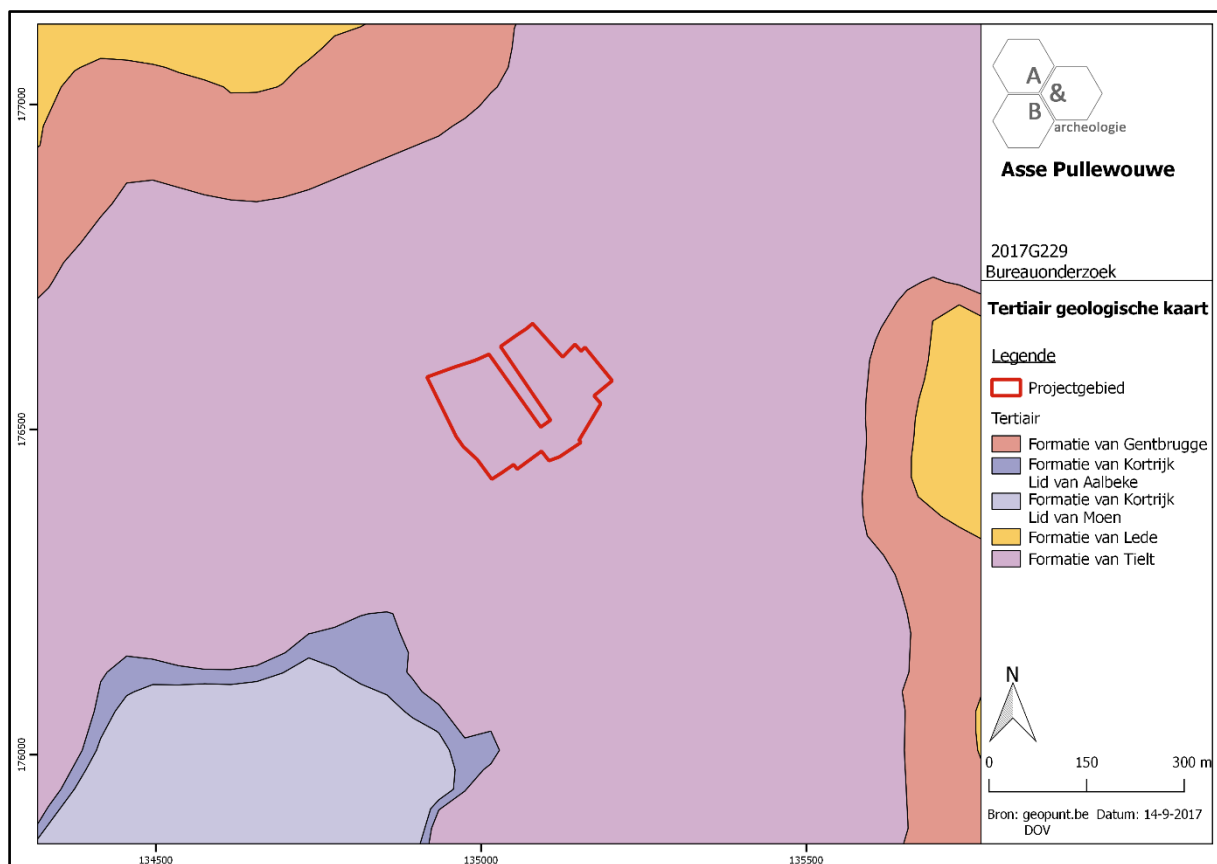
In het westen wordt het type Aba1 aangegeven. Deze bodem kenmerkt zich als een droge leembodem met een textuur B-horizont of met een weinig duidelijke kleur B-horizont. Verder naar het westen wordt nog het type Lba1 gekarteerd. Dit type bestaat uit een droge zandleembodem met een textuur B-horizont. Het oostelijke deel wordt gekarteerd als Acp en Acp(c). Beide bodems bestaan uit een matig droge leembodem zonder profielontwikkeling. Bij de extentie (c) is een bedolven B-horizont aanwezig op minder dan 80cm diepte. In het uiterste zuidwesten komt het type Adp voor. Deze bodem bestaat uit een natte leembodem zonder profielontwikkeling. De zuidelijke rand staat gekarteerd als een Aep bodem. Een dergelijk bodem bestaat uit een zeer natte leembodem zonder profielontwikkeling. De bodems met extentie 'p' slaan op bodems zonder profielontwikkeling die zich in geologische termen recent hebben gevormd. De bodems komen overeen met de alluviale vlakte van de Overmellebeek. Verder naar het zuidwesten op worden zelfs kleibodems aangegeven.

2.3.4. Geologische situering

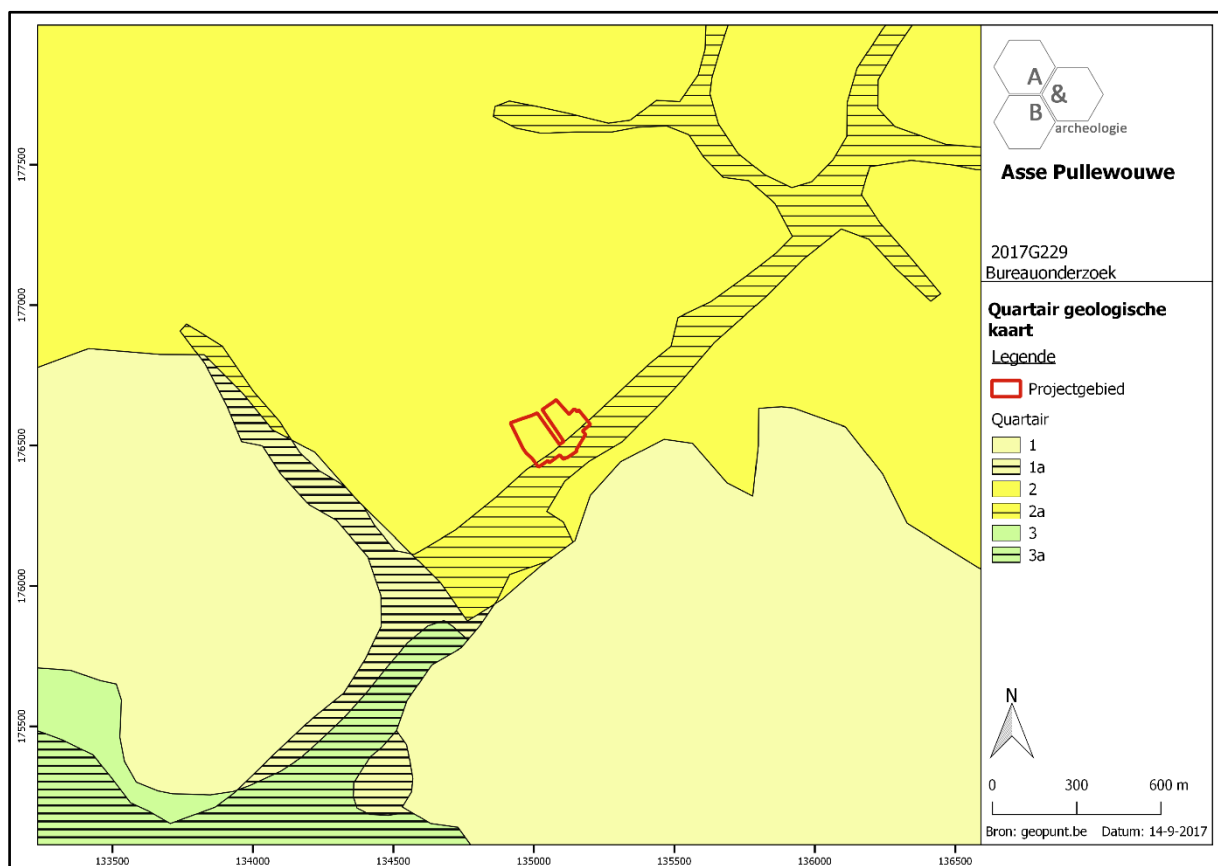
De Tertiaire opbouw ter hoogte van het plangebied bestaat uit de Formatie van Tielt. Deze formatie wordt gekenmerkt door grijsgroen zeer fijn kleihoudend zand tot silt.

De Quartair geologische kaart geeft aan dat het plangebied bestaat uit het type 2 omschreven als volgt: geen holocene en/of tardiglaciale afzettingen bovenop de Pleistocene sequentie. Het betreft eolische afzettingen van zand tot silt van het Weichseliaan (laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holoceen (code **ELPw**), mogelijk kunnen ook hellingsafzettingen van het Quartair (**HQ**) aanwezig zijn. Onderaan bevinden zich fluviatiele afzettingen (code **FLPw**) van het Weichseliaan (laat-Pleistoceen). Het type 2a komt overeen met de loop van de Overmellebeek. Hierbij zijn wel holocene en/of tardiglaciale afzettingen bovenop de Pleistocene sequentie aanwezig. Er is sprake van fluviatiele afzettingen en eolische afzettingen. Ook kunnen hellingsafzettingen aanwezig zijn. Onderaan bevinden zich fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan.

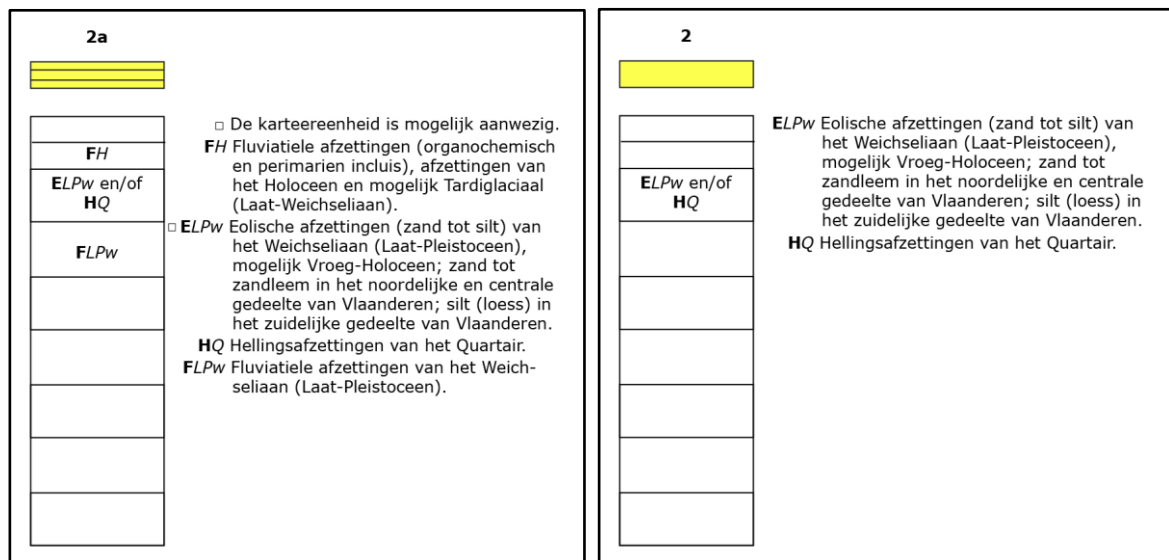
De geomorfologische kaart voor deze streek is niet voorhanden en kan dus niet worden afgebeeld.

Figuur 17 Uitsnede uit de Tertiair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

Figuur 18 Uitsnede uit de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

Figuur 19 Uitleg bij de Quartair Geologische Kaart; type 2 en type 2a (bron: geopunt.be).

2.4. Historische situering⁶

Hoewel de benaming Asse vermoedelijk van Keltische oorsprong is, klimt de oudst gekende vermelding als 'Ascum' slechts op tot de 11de eeuw in de 'Vita Berlindis'. Los daarvan verwijzen diverse bodemvondsten naar pre-Romeinse menselijke aanwezigheid en naar het belang van Asse in de Gallo-Romeinse periode. De silexvondsten onder meer in de omgeving van Borchstadt en op het Steenveld in Asbeek dateren uit het neolithicum (ca. 2300 tot 600 v.C.). Bij de Romeinse inval in 57 v.C. bestond het primitieve Asse vermoedelijk uit enkele Nervische woonkernen die met elkaar verbonden waren door wegen die op de hoogtekammen liepen; op enkele kouters na was het grootste deel van het grondgebied bedekt met een uitgestrekt woud. De Romeinen die het belang van de gunstige strategische ligging op een hoogte inzagen verkozen Asse als centrum van de noordelijke pagus in de *Civitas Nerviorum*: in de wijk Kalkoven ontwikkelde zich een vicus die niet alleen belangrijk was als militair en administratief centrum, maar ook als verkeersknooppunt en zijn grootste bloei kende in de 2de eeuw; buiten de vicus waren er ook al woonkernen in Morette en Asbeek. Naast de al bestaande wegen werd vermoedelijk in het midden van de 1ste eeuw een rechtstreekse verbinding met Bavai, hoofdplaats van de civitas, gerealiseerd, namelijk de huidige Edingsesteenweg. In de 4de eeuw werd de vicus Asse gedeeltelijk verwoest door de Franken; in de loop van de 5de tot de 7de eeuw kwamen Frankische landbouwers zich in de omgeving vestigen; verschillende hoeven groeiden uit tot woonkern, getuige hiervan -gemtoponiemen als Krokegem, Huinegem, Walfergem, Relegem en Kobbegem. Zele-toponiemen als Bekkerzeel verwijzen naar een tweede golf van Frankische landverhuizers een paar eeuwen later. Ten tijde van de kerstening, waarschijnlijk vanaf de 7de eeuw, werd in de onmiddellijke omgeving van de oude Romeinse nederzetting de Sint-Martenskerk gebouwd die aan de basis lag van de latere moederparochie Asse.

Als belangrijk wegenknooppunt en omwille van de strategische ligging dicht bij Brussel op de grens met Vlaanderen wordt Asse opnieuw belangrijk in de loop van de 11de eeuw.

De heerlijkheid Asse bleef gedurende de hele middeleeuwen rechtstreeks in handen van de hertogen van Brabant, als opvolgers van de graven van Leuven. Het bestuur van Asse droegen de hertogen op aan de heren tot Asse die in ruil een deel van de rechterlijke inkomsten mochten innen; de heren verbleven in het Hof van Asse, een borch nabij de huidige Sint-Martinuskerk, van waaruit zij de handelsweg Brugge-Keulen beheersten. Vermoedelijk kregen de inwoners van Asse in de 13de eeuw, ten tijde van Hendrik I van Brabant (1190-1235), een vrijheidskeure. Dit was vooral te danken aan de groeiende economische bedrijvigheid en het toenemende verkeer. De oude nederzetting met de Markt als centrum barstte uit haar voegen: nieuwe woongelegenheden en een centrale ontmoetingsplaats drongen zich op. Ambachtslui gingen zich vooral vestigen langs de "Steenweg" in functie van de toegenomen transithandel Brugge-Keulen. Sommige auteurs koppelen de aanleg van een nieuwe markt, het huidige Gemeenteplein, dan ook aan het verwerven van de vrijheidskeure. Vanaf de 11de eeuw speelde ook de abdij van Affligem een belangrijke rol; zij verwierf immers een belangrijk deel van de gronden in Asse en richtte er verschillende abdijhoeven op.

⁶ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Asse In Inventaris Onroerend Erfgoed*. Opgehaald van <https://inventaris.onroerenderfgoed.be> op 4/09/2017

In het begin van de 16de eeuw (1505-1506) werd de hertogelijke heerlijkheid trouwens verpand aan de abdij, die zich ook manifesteerde als voornaamste tiendheffer en zich had opgewerkt tot één van de machtigste economische organisaties van het hele hertogdom Brabant. Naderhand kwam Asse aan Jean de Cotereau en na een korte onderbreking vanaf 1611 werd het opnieuw in pand gegeven aan Marie de Cotereau in 1626; vanaf 1649 definitief in handen van de familie de Cotereau. In 1663 werd de heerlijkheid Asse verheven tot een markizaat dat naderhand in het bezit kwam van het geslacht de Taye, gevolgd door de familie van der Noot tot het einde van het ancien régime.

Op het einde van de 11de eeuw schonken de graven van Leuven de kerk van Asse aan de pas opgerichte (1083) abdij van Affligem te Hekelgem; ze bleef in het bezit van deze abdij tot in 1533 toen ze door de toenmalige abt Carolus de Croy aan het Pauscollege van Leuven werd geschonken. Deze toestand bleef behouden tot het einde van het Ancien Régime. De abdij van Affligem manifesteerde zich trouwens ook als voornaamste tiendheffer, één vijfde van de totale oppervlakte van Asse was in haar bezit.

Juist omwille van de strategische ligging op de grens van het hertogdom Brabant en het graafschap Vlaanderen, werd Asse in de loop der geschiedenis meermaals het slachtoffer van vijandelijkheden en werd het herhaaldelijk in brand gestoken en/of verwoest. Desondanks bleef het vanaf de 12de tot het einde van de 18de eeuw een belangrijk centrum voor de ontginning van Lediaanse zandsteen; de uitbating van steengroeven was een kostbare onderneming die aanvankelijk bijna enkel door abdijen werd gestimuleerd en gefinancierd, in dit geval door de abdij van Affligem die onder meer groeven ontgon op de Putberg te Asbeek. De eerste vermelding van steenontginning vinden we bij Beda Regaus, kroniekschrijver van Affligem, die spreekt over gehouwen steen voor het bouwen van de Romaanse basiliek en het Domus Regia in de periode 1085-1120. De exploitatie van de steengroeven kende een eerste bloeiperiode tijdens de 12de eeuw en verliep ongeveer parallel met de groei van de abdij. Over de uitbating in de 13de en 14de eeuw is weinig bekend, de 15de eeuw bracht een heropbloei, in de 16de eeuw raakten de groeven uitgeput en de 17de eeuw werd gekenmerkt door een laatste heropleving. In Asse werd op meer dan vijftig plaatsen steen gedolven; aangezien de abdij diverse patronaten verwierf had zij ook bouwverplichtingen ten opzichte van meerdere kerken; hiervoor werd bij uitstek zandsteen uit de eigen groeven aangewend. Een mooi voorbeeld hiervan is de gotische Sint-Martinuskerk. Hieruit blijkt overduidelijk dat de aanwezigheid van de abdij van Affligem een enorme impact had op de bloei en de ontwikkeling van Asse.

Nadat er een einde was gekomen aan de steenontginning werd de landbouw nagenoeg de enige productieve bedrijvigheid, vooral in functie van de bevoorrading van de nabijgelegen hoofdstad; geleidelijk ontwikkelde de gemeente zich onder meer tot Brabants centrum van de hopteelt, de streek rond Asse kreeg bekendheid als het 'hopkwartier', tussen de heuvels van het Brabantse plateau was er immers voldoende beschutting tegen weer en wind. De hopteelt was echter zeer arbeidsintensief en rond 1900 kregen de telers het steeds moeilijker. De vraag naar zware bieren die met inlandse hop werden gebrouwen nam steeds verder af, bijgevolg verminderde het hopteelaal met een derde in de periode 1880-1910 en tijdens het Interbellum verdween de hopteelt nagenoeg helemaal uit het landschap en werd massaal overgegaan naar groente- en fruitteelt. Ofschoon in het begin van de 20ste eeuw nog een landbouwgemeente bij uitstek, kwam ook in Asse de industrialisatie op gang na de Tweede Wereldoorlog.

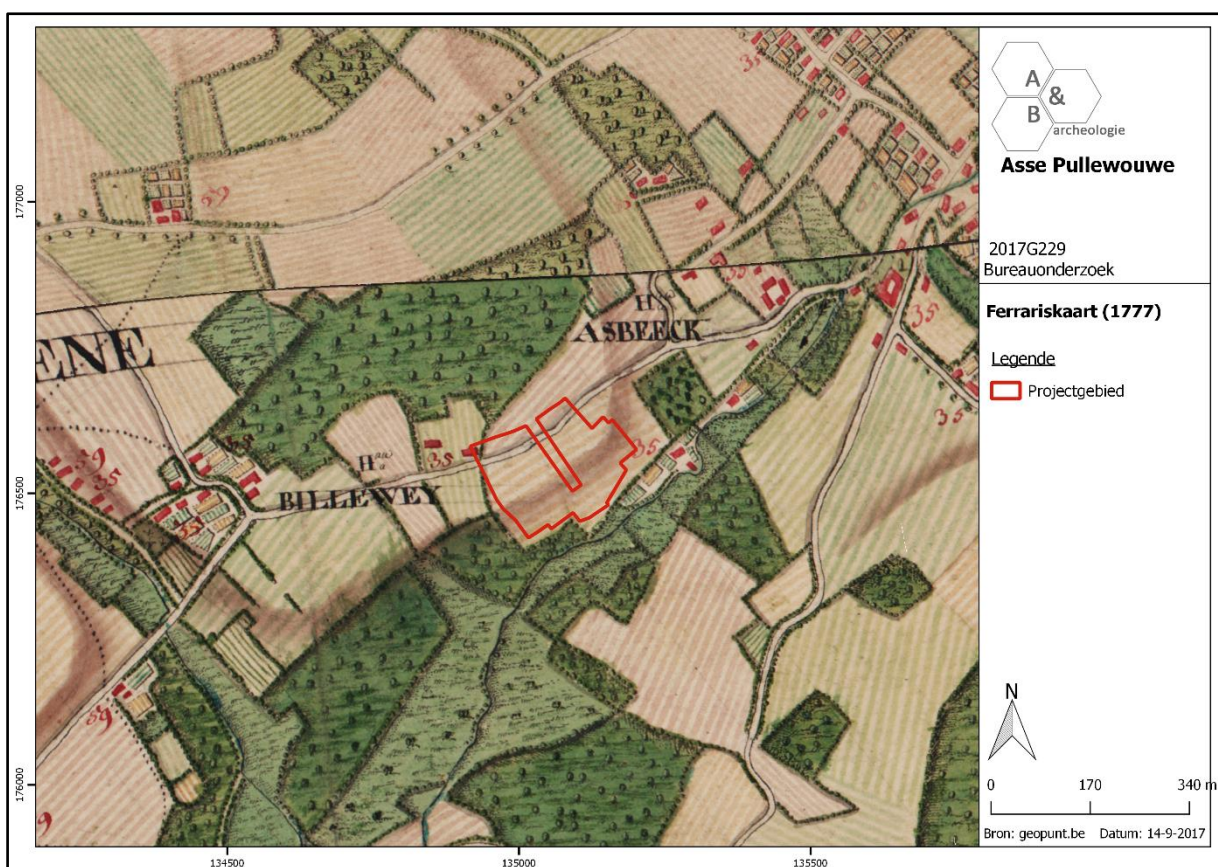
Vandaag heeft Asse zich ontwikkeld tot een langgerekt straatdorp aan de transitbaan van Brussel naar Gent, met gunstige verkeersverbindingen. De gemeente vormt trouwens het dienstverlenende centrum voor de omgeving en bezit de daarbij horende infrastructuur waaronder een belangrijk onderwijsprogramma en een ziekenhuis. Daarnaast zijn er een vijftal regionale bedrijvzones, al le gelegen in de deelgemeenten; zone 1 "Researchpark" (Pontbeek) en zone 3 "Doornveld" liggen op Zellik, zone 2 "Relegem" is gedeeltelijk op Relegem en gedeeltelijk op Zellik gelegen, zone "Mollem" ligt net ten noordoosten van Asse-centrum (1967) en industriepark Broekooi of zone 4 deels op grondgebied Kobbegem, deels op Zellik; de eerste vestiging gebeurde hier al in 1957. Belangrijk in deze context is de onmiddellijke nabijheid van de Brusselse Ring, die de gemeente in het uiterste zuidoosten (grondgebied Zellik) doorsnijdt en directe aansluiting geeft met de E40 Brussel-Oostende. Op het einde van de Mollemseweg rechts (links van nummer 78) bleef tot op heden de artisanale steenbakkerij De Brandt actief; ze ontstond in 1953 en is één van de laatste in Vlaanderen.

De historische, verstedelijkte kern wordt gedomineerd door de Sint-Martinuskerk die door haar ligging op het hoogste punt van Asse een baken vormt voor de verre omgeving. Het administratieve centrum wordt gevormd door het Gemeenteplein met de inplanting van het gemeentehuis (nummer 1) en het Vrederecht (nummer 27). Sterk beeldbepalend zijn hier het recent gerestaureerde Gasthuis en het voormalige, thans leegstaande zwartzusterklooster (Weverstraat nummer 1) die beide een belangrijke rol speelden in de lokale geschiedenis. Buiten enkele fraaie herenhuizen aan de Markt, de westzijde van het Gemeenteplein, de Nieuwstraat en de as Stationsstraat-Weverstraat-Steenweg die kaderen in de ontwikkeling van Asse als handelscentrum, vertonen de straatwanden in de kern een vrij heterogeen karakter met eenvoudige, vaak ook kleinschalige rijhuizen uit de 19de en de 20ste eeuw; vooral de zogenaamde wijk 'Schipper' ten westen van het centrum wordt gekarakteriseerd door een kleinschalige arbeidershuisvesting vanaf de tweede helft van de 19de eeuw; opvallend zijn hier ook de sterk hellende straatniveaus die stijgen naar het centrum toe, als verwijzing naar de heuvelruggen die samenkomen in het centrum.

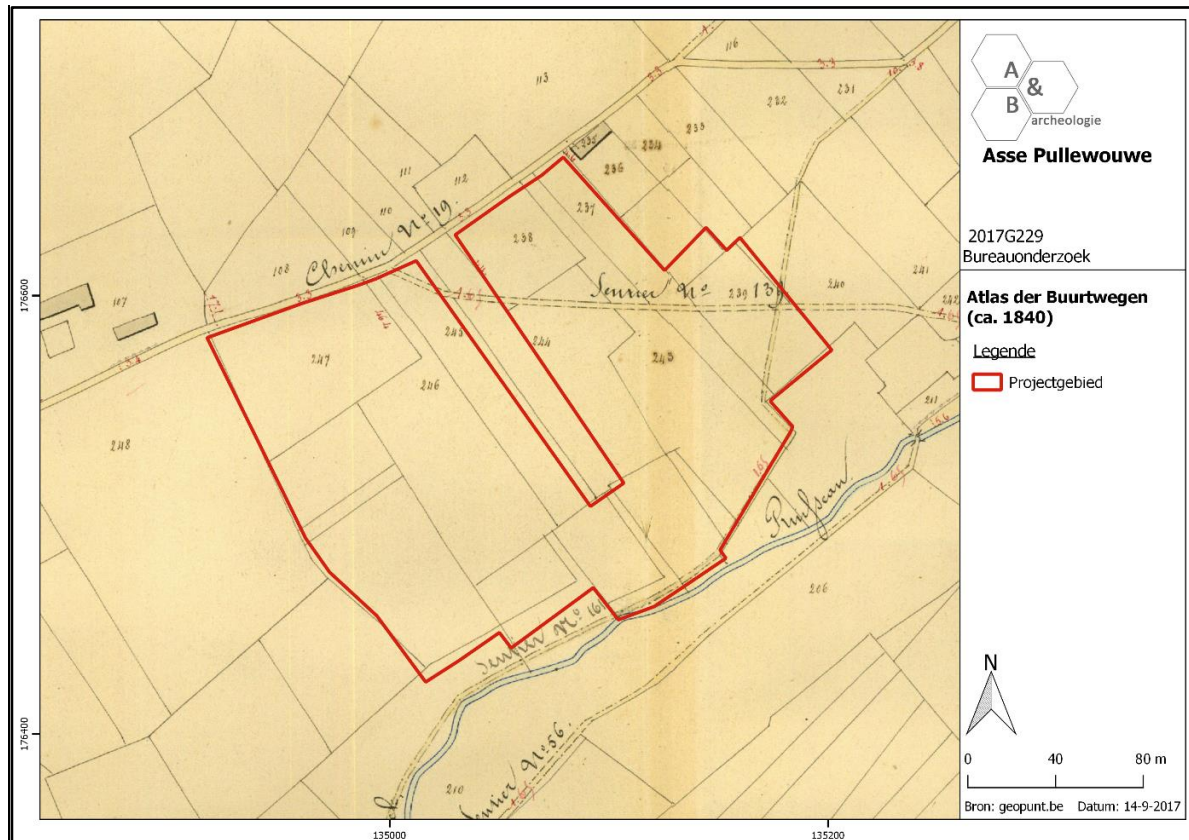
De oudste kaart die geraadpleegd kan worden betreft de Ferrariskaart uit de 18de eeuw. Het plangebied wordt aangegeven als akkerland, langsheen de Pullewouwe, die reeds gekarteerd staat. De beek aan de zuidelijke grens wordt afgezoomd door alluviale weilanden. De bewoning situeert zich meer naar het oosten en naar het westen. In de directe omgeving van het plangebied komen enkele huizen voor langsheen de Pullewouwe. Binnen de grenzen van het terrein wordt geen bewoning aangegeven. Op de Atlas der Buurtwegen (1841) worden ook nog geen gebouwen aangegeven. Wel bevinden zich secundaire landwegen die het terrein doorkruisen en elkaar kruisen in de oostelijke hoek. Één ervan loopt volgens een bijna OW oriëntatie en sluit aan op de Pullewouwe, hier omschreven als Chemin nr. 19. De landweg staat aangeduid als Sentier nr 139. Aan de noordoostelijke hoek, net buiten het terrein, bevindt zich een woning. Het terrein zelf bestaat uit diverse percelen met een willekeurige grootte en oriëntatie. De kaart van Vandermaelen (1846-1854) is minder gedetailleerd. Hierop wordt vooral duidelijk dat het terrein op een lichte zuiderhelling gesitueerd is. De kaart van Popp (1842-1879) toont een gelijkaardig beeld als de Atlas der Buurtwegen. De landwegen worden als stippellijnen aangegeven.

Op de topografische kaart van 1891 is een gelijkaardige situatie te zien. Het terrein is nog steeds onbebouwd en in gebruik als akker- en weilanden langsheen de Overmellebeek, hier aangegeven als Asbeek. Ook de topografische kaart van 1930 toont nog hetzelfde beeld.

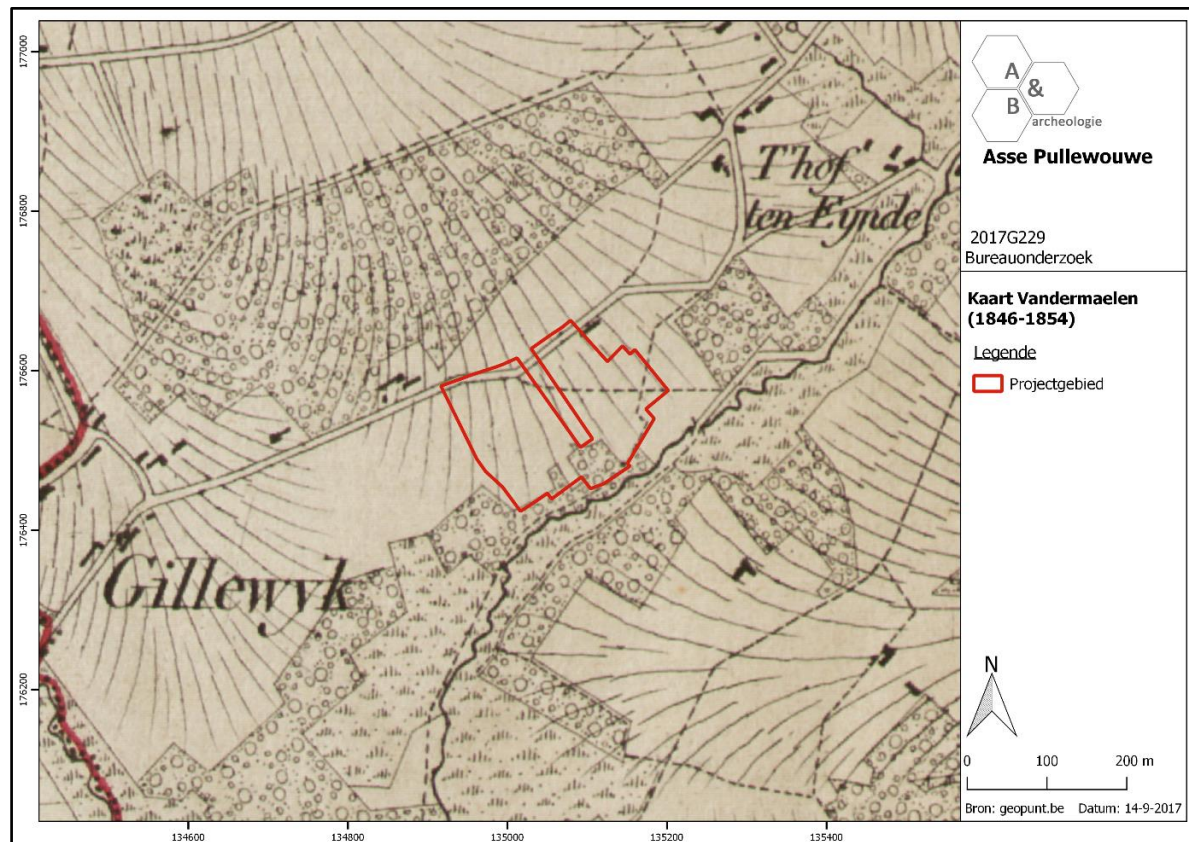
De vroegste luchtfoto betreft een orthofoto uit 1971. De kwaliteit en resolutie is vrij laag, maar toch kan hierop het terrein als akker- en weilanden herkend worden. De percelen staan haaks op de Pullewouwe en de Overmellebeek ingedeeld. Op een latere en meergedetailleerde luchtfoto van 1979-1990 is duidelijk de ontwikkeling van het plangebied te zien. Hierbij is de woning te zien aan de straatkant met twee grotere hangaars op het achtererf. Daarachter bevindt zich nog een bijgebouw en drie parallelle schuren. In het westen is een deel ingenomen als bos met een kleine toegangsweg vanuit de Pullewouwe. Op de luchtfoto van 2016 zijn de twee grote hangaars omgevormd tot één hele grote. Tegen de drie schuren is een rechthoekig waterbekken of aalput ingegraven. Het bosje in het westen is verdwenen net als de weg en vervangen door een groot akkerland.

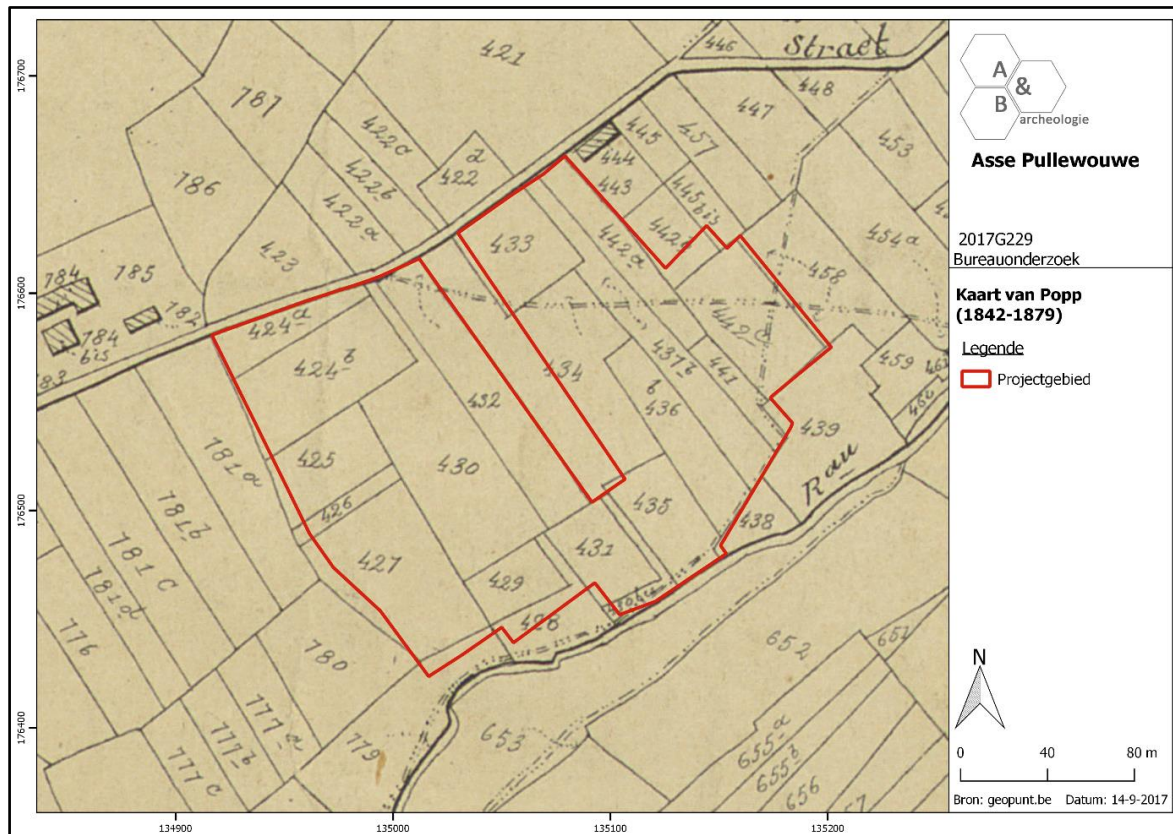
Figuur 20 Uitsnede uit de Ferrariskaart (bron: geopunt.be).

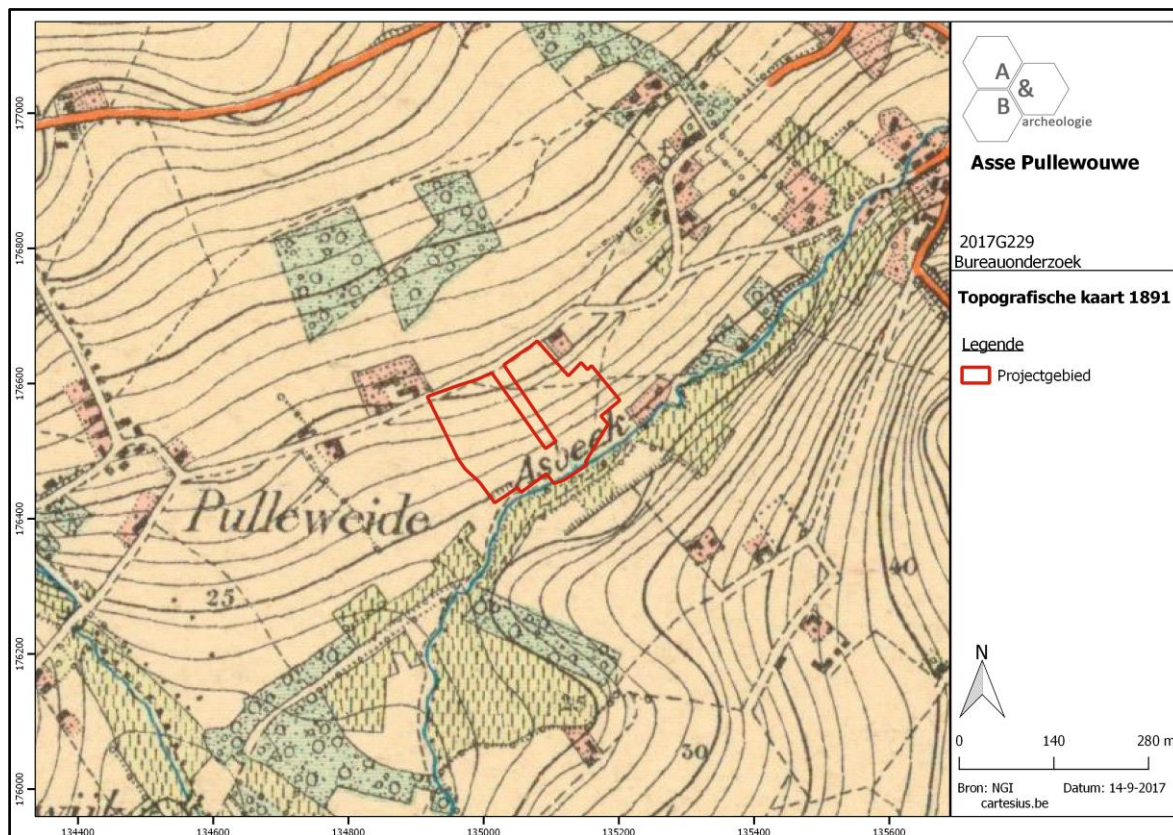
Figuur 21 Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen (bron: geopunt.be).

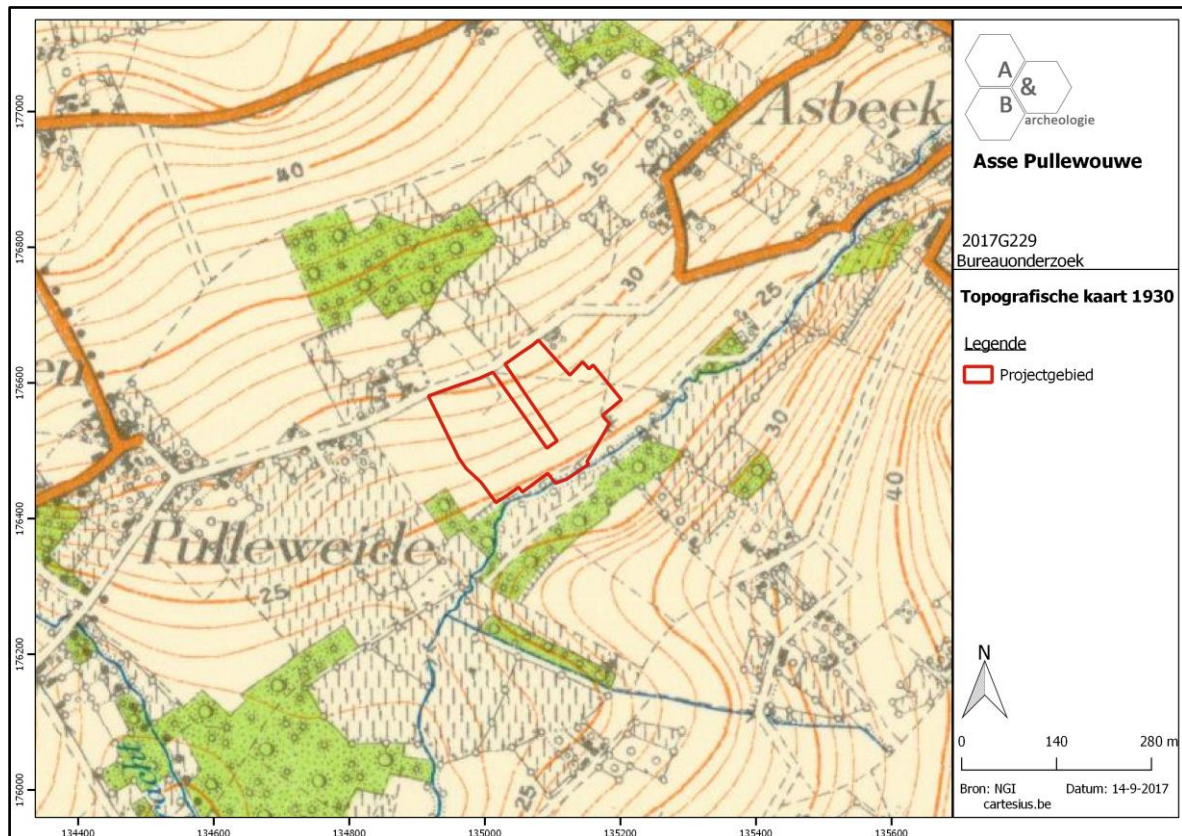
Figuur 22 Uitsnede uit de kaart van Vandermaelen (bron: geopunt.be).

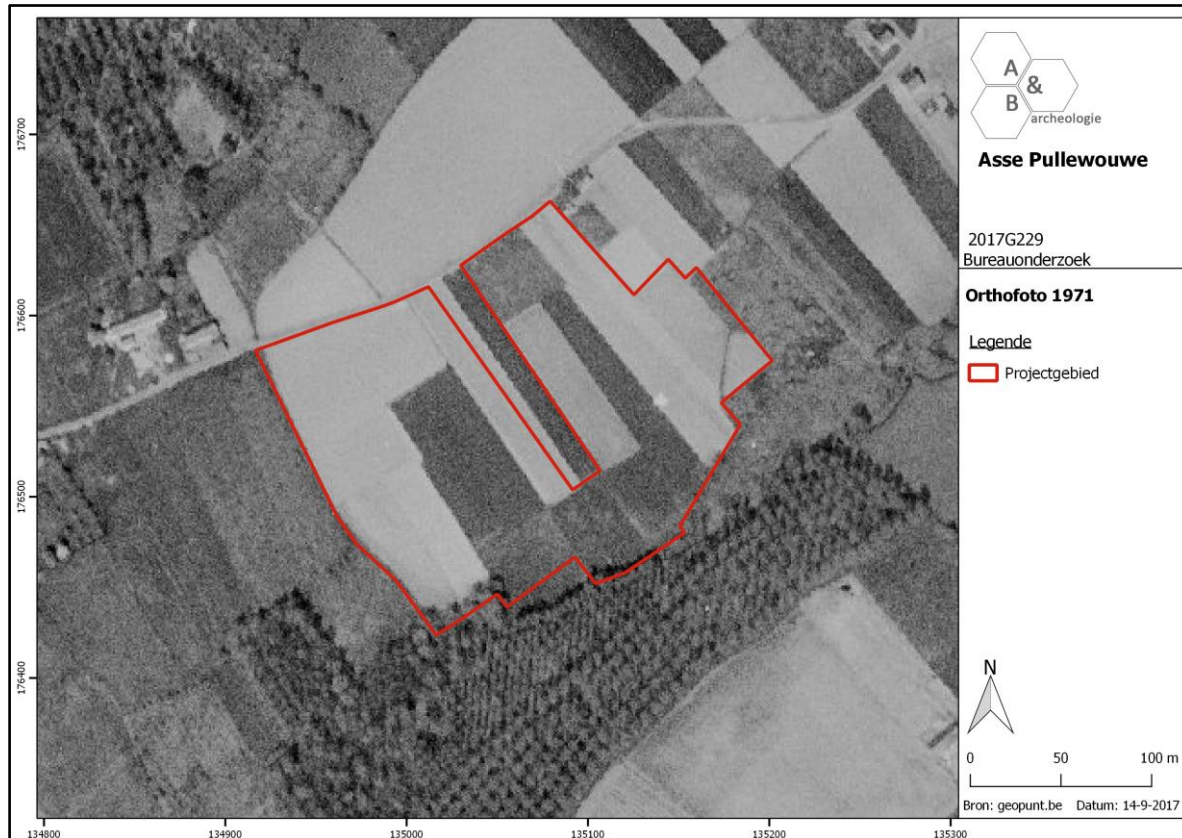
Figuur 23 Uitsnede uit de kaart van Popp (bron: geopunt.be).

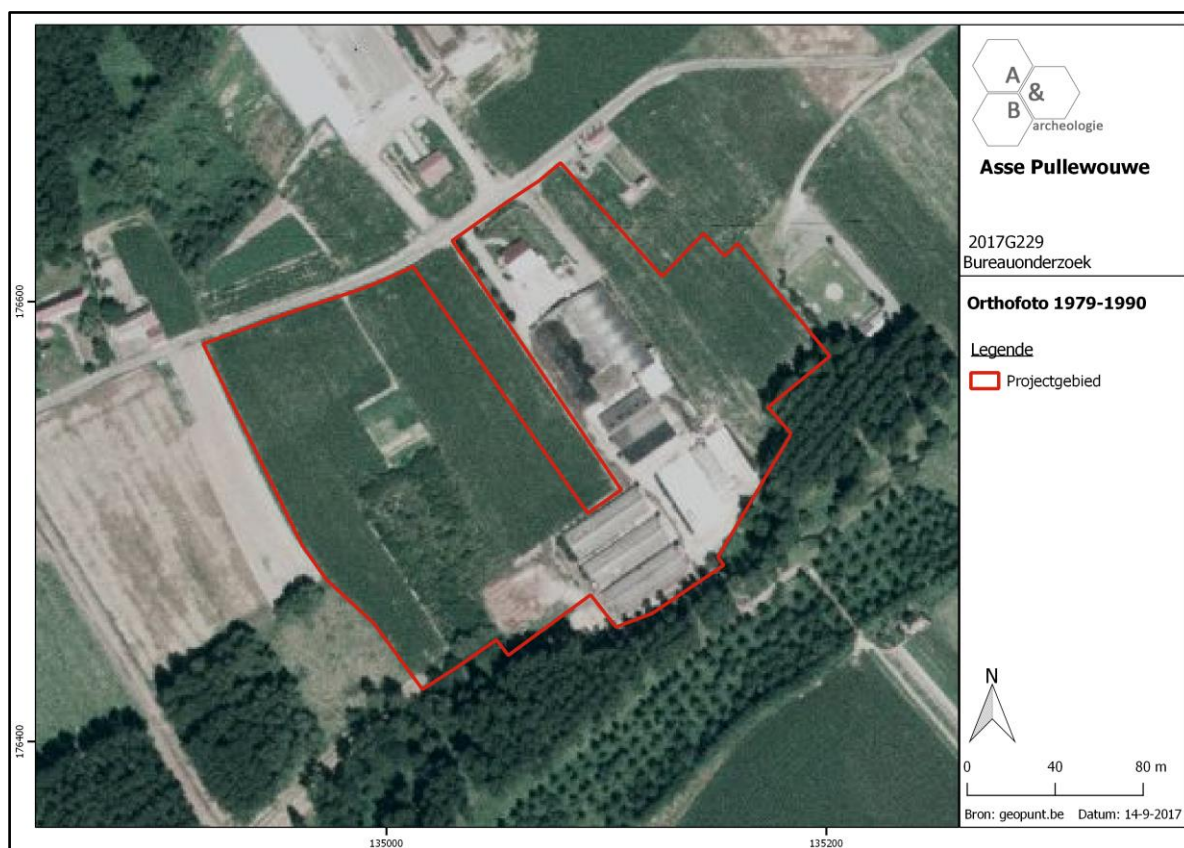
Figuur 24 Uitsnede uit de Topografische kaart van 1891 (bron: cartesius.be en NGI).

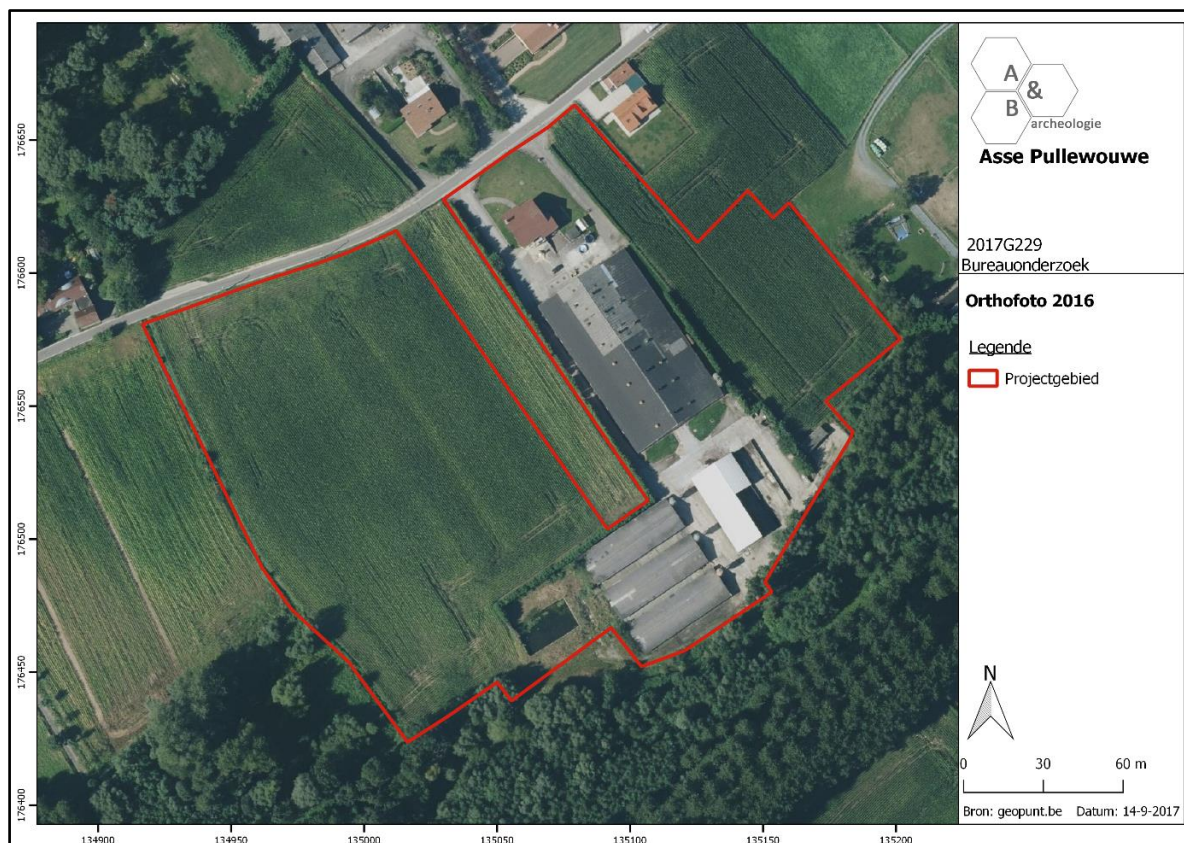
Figuur 25 Uitsnede uit de Topografische kaart van 1930 (bron: cartesius.be en NGI).

Figuur 26 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1971 (bron: geopunt.be).

Figuur 27 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1990 (bron: geopunt.be).

Figuur 28 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2016 (bron: geopunt.be).

2.5. **Archeologische situering**

Op de Centrale Archeologische Inventaris worden in de omgeving van het projectgebied een aantal sites aangegeven, die hiernavolgend besproken worden. De sites tonen duidelijk aan dat de omgeving van het plangebied rijk is aan archeologische sites.

Metaaltijden

Iets verderop naar het noordwesten toe ter hoogte van de Putberg bevindt zich CAI ID 113. Op deze locatie bevindt zich een oppidum van het éperon barré type met een areaal van 42ha. Het oppidum bestaat uit een complex wallensysteem met een sperwal aan de westzijde. De meesteresten van de omwalling zijn door landbouw verdwenen. De resten van de westelijke wal hebben nog een hoogte van 5 tot 6m. Aan de oostelijke en westelijke zijde bevonden zich de poorten. Bij een boring aan de oostelijke wal kon de kunstmatige ophoging bewezen worden. Het oppidum kan in late ijzertijd gedateerd worden tussen 450 en 50 v.C. In het oppidum werd een muntschat van de Atrebaten teruggevonden. Mogelijk werd deze nog bewoond in de vroeg-Romeinse periode, getuige hiervan is een Romeinse muntvondst⁷.

Romeinse periode

Aan het Steenveld in Asse, ter hoogte van de Elshout en Kespier aan het huidige kerkhof bevindt zich een midden-Romeinse site (CAI ID 112). Op deze locatie werd een concentratie *Terra Sigillata* teruggevonden waaronder fragmenten van een Dragendorf 29 uit Zuid-Gallië, bodemfragmenten van een Dragendorf 27 met bodemstempel 'OCFAS' en fragmenten van een wrijfschaal met randstempel 'VICTOR F'. Daarnaast werden nog enkele bronzen voorwerpen teruggevonden waaronder een draadfibula, een staart van een dolfin en nagels. De vondsten kunnen in verband gebracht worden met een Romeinse villa met hypocaustum, opgetrokken uit zeer zware muren die zich op 1 tot 2m onder de grond bevonden. De vondsten en muurresten werden aangetroffen tijdens draineringswerken. In Essene werden Romeinse dakpanfragmenten teruggevonden samen met dierenbeenderen en fragmenten van molenstenen (CAI ID 3025). Bij prospecties uitgevoerd door Agilas (Heemkring Asse) werden concentraties van vermoedelijk Romeinse dakpannen teruggevonden ter hoogte van de Platijn en Heedstraat (CAI ID 61). In Asse zelf werden de afgelopen jaren meerder opgravingen uitgevoerd ter hoogte van de Vicus. Hierbij werden diverse sporen en structuren teruggevonden die hiertoe behoren. De opgravingen gebeurden onder leiding van de KULeuven.

Middeleeuwen

Aan de Heedstraat bevindt zich het Hof van Montenaken of ook wel Hof te Asbeek genaamd (CAI ID 2574). Het gaat om een laatmiddeleeuws pachthof of hoeve van de abdij van Affligem. De kerk van Essene gaat terug tot de late middeleeuwen (CAI ID 2607). De kerk is opgedragen aan Onze-Lieve-

⁷ Michiels 2001

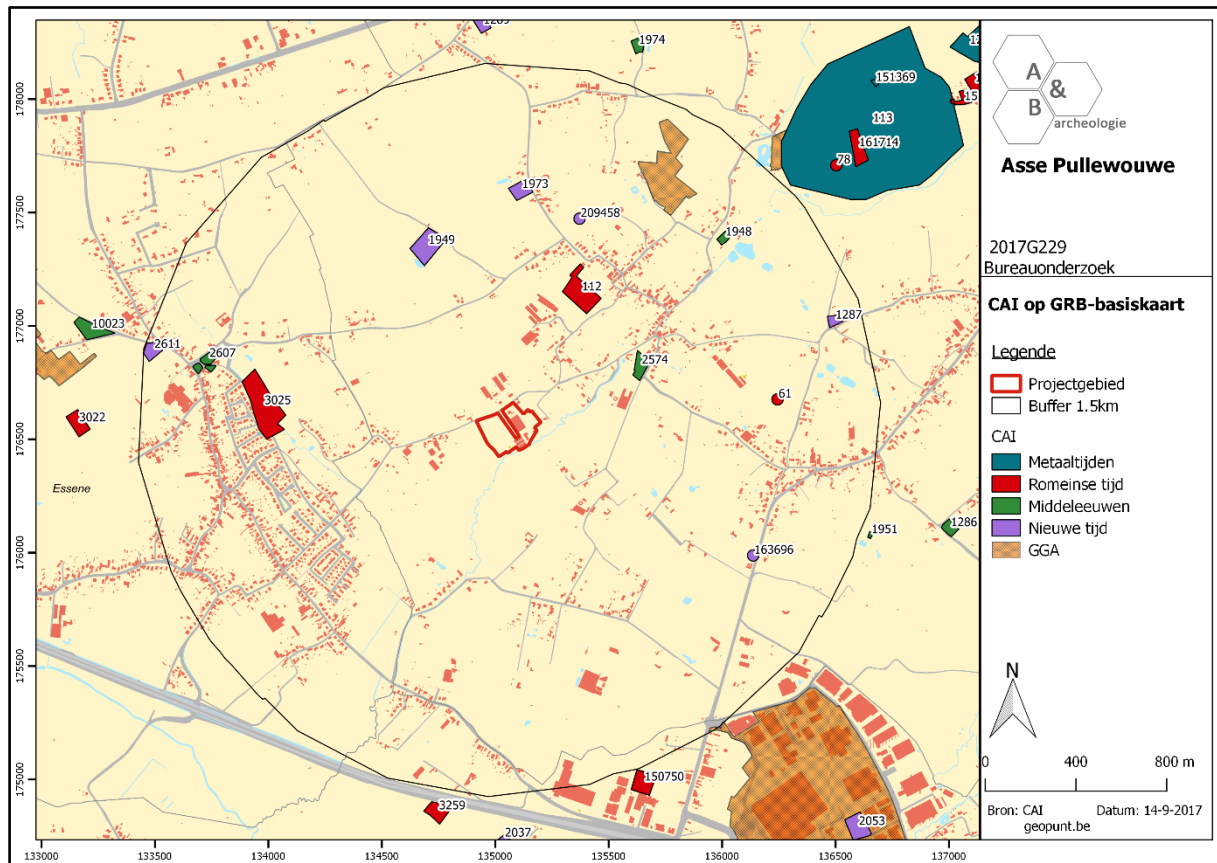
Vrouw-Bezoeking. Aan de Asbeekstraat bevindt zich CAI ID 1948. Het gaat in dit geval om een Campomolen of watermolen met een oorsprong in de 12de eeuw. In de 12de eeuw betrof deze molen een leen van de hertogen van Brabant. Nadien werd deze geschonken aan de abdij van Affligem en in 1614 verkocht aan de heren van Asse⁸.

Nieuwe Tijden

Aan de Eekhout bevindt zich het Hof te Eekhout, een hoeve die zijn oorsprong wellicht kent in de volle middeleeuwen (CAI ID 1949). Op het erf werd een 18de-eeuwse muntschat teruggevonden tijdens verbouwwerkzaamheden. In totaal werden 650 zilveren munten aangetroffen in twee recipiënten die gedeponneerd werden onder het vloerniveau. De munten zijn van Franse origine van Lodewijk XV en XVI en van Jozef II. De vondst werd gemeld aan Agilas. Aan de Varent bevindt zich het Hof Ter Zijpen (CAI ID 1973). Het gaat hier om een 17de eeuws kloostergoed van Affligem. Nog aan de Varent werd een 17de eeuws muntgewichtje en een drietal musketkogels teruggevonden door een metaaldetectorist (CAI ID 209458). Aan de Edingsesteenweg bevindt zich een 17de eeuwse kapel (CAI ID 163696). De kapel was toegewijd aan Onze-Lieve-Vrouw-van-Neerwaver, waar de abdij van Affligem sinds 1090 een priorij bezat. De kapel werd verwoest tijdens de Franse Revolutie. In Essene aan de Fooststraat is nog de Brouwerij Wambacq het vermelden waard (CAI ID 2611). Deze kent zijn oorsprong in de 17de eeuw.

Besluitend kan gesteld worden dat Asse rijk is aan archeologische sites, net als de omgeving van het plangebied. Gezien de ligging van het terrein op een zuiderhelling kunnen sporen en vondsten uit de Romeinse periode verwacht worden. Daarnaast toont het archeologisch kader ook duidelijk aan dat het gebied aanzienlijk uitgebreid werd door de abdij van Affligem. Als laatste toont de aanwezigheid van een oppidum ook de kans op het aantreffen van sporen uit de metaaltijden aan.

⁸ Kennes 2005

Figuur 29 Uitsnede uit de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (bron: geopunt.be en CAI).

3. Synthese

3.1. Archeologisch verwachtingspatroon

Op basis van de bureaustudie kan volgend verwachtingspatroon vooropgesteld worden:

- Op basis van de 18de-, 19de-eeuwse en 20ste-eeuwse cartografische bronnen kan gesteld worden dat geen bewoning aanwezig was binnen de grenzen van het plangebied. Het terrein is tijdens deze periode in gebruik als akker- en weilanden. Pas tussen 1971 en 1990 wordt de woning met bijbehorende bijgebouwen ingepland. Het grootste deel blijft nog ingenomen als landbouwgebied.
- Voor de periode voor de 18de eeuw zijn geen bronnen beschikbaar waardoor de aan- of afwezigheid van een archeologische site niet kan gestaafd worden.
- Het terrein is grotendeels, ca. 2,4ha, in gebruik als landbouwgebied. De bureaustudie toont hier geen verstoringen aan. Daarnaast is een L-vormige bouwzone aanwezig met een woning, een grote pluimveestal, een opslagloods, 3 varkensstallen, betonverhardingen en een open vijver. De zone neemt ca. 1,2ha in beslag. Op de luchtfoto van 1990 zijn ter hoogte van de grote pluimveestal twee kleinere loodsen te zien, die afgebroken en vervangen werden. De huidige woning en de 3 varkensstallen zijn volledig onderkelderd. In de bebouwde zone is het plangebied volledig verstoord. Hier wordt geen archeologisch erfgoed meer verwacht.
- Op archeologisch vlak kan gesteld worden dat Asse rijk is aan archeologische sites, net als de omgeving van het plangebied. Gezien de ligging van het terrein op een zuiderhelling kunnen sporen en vondsten uit de Romeinse periode verwacht worden. In veel gevallen situeren Romeinse villa-eigendommen zich op zuiderhellingen nabij beken of rivieren. Daarnaast toont het archeologisch kader ook duidelijk aan dat het gebied aanzienlijk uitgebreid werd door de abdij van Affligem met inrichting van onder andere verschillende pachthoven. Als laatste toont de aanwezigheid van een oppidum ook de kans op het aantreffen van sporen uit de metaaltijden aan. Het oppidum bevindt zich op de heuvelrug van Asse ter hoogte van Putberg.

3.2. Afweging verder vooronderzoek

Bij de afweging voor een verder vooronderzoek worden alle gegevens van de bureaustudie geëvalueerd om zodoende een uitspraak te kunnen doen. In eerste instantie wordt gekeken naar de methodes met geen of het minste impact in de bodem. Deze onderzoeken vallen onder de noemer 'verder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem' (landschappelijk bodemonderzoek, geofysisch onderzoek en veldkartering/metaaldetectie). Indien uit deze onderzoeken de afwezigheid van een archeologische site niet gestaafd kan worden, dient men verder over te gaan tot een 'vooronderzoek met ingreep in de bodem' (verkenkend en waarderend archeologisch booronderzoek, proefsleuven en proefputten). In het geval een archeologische site aanwezig is, dient men eerst te proberen deze *in situ* te behouden. Indien dit niet mogelijk is, is een verdere opgraving noodzakelijk.

Het plangebied kent een zeker archeologisch potentieel gezien de aanwezigheid van diverse archeologische sites in de omgeving, alsook de gunstige ligging op een zuiderhelling nabij een beekvalleitje (Overmellebeek).

Binnen het plangebied zullen de bestaande gebouwen en bijgebouwen afgebroken worden om plaats te ruimen voor een grote paardenfokkerij met diverse faciliteiten, waaronder twee paddocks, grooms, opslagruimtes, een indoor arena, ... Een deel van de geplande werken concentreert zich op de bebouwde L-vormige zone van ca. 1,2ha waar reeds aanzienlijke bodemverstoringen hebben plaatsgevonden. Daarnaast zullen ook gebouwen en structuren ingepland worden op de huidige wei- en akkerlanden over een oppervlakte van ca. 2,4ha, ten oosten en westen van de bestaande gebouwen. Deze laatste zullen verstoringen van het bodemarchief met zich meebrengen en bijgevolg ook het mogelijke archeologisch erfgoed verstoren. Er wordt bijgevolg verder vooronderzoek geadviseerd ter hoogte van de huidige wei- en akkerlanden over een oppervlakte van ca. 2,4ha. De L-vormige zone van 1,2ha groot met de bestaande bebouwing (woning, opslagloods, pluimveestall, 3 varkensstallen en open vijver) worden niet meegenomen in het verder vooronderzoek gezien de hoge verstoringsgraad.

3.3. Verder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem

- Landschappelijk bodemonderzoek

Dit type onderzoek heeft tot doel de aardkundige opbouw en ontstaansgeschiedenis van de ondergrond en het landschap te kennen door middel van boringen of profielputten. Met deze methode kan met een minimale impact in de bodem toch heel wat informatie verkregen worden. De methode wordt binnen de archeologie vooral aangewend om het bodemkundig potentieel na te gaan voor de aanwezigheid van goed bewaarde steentijdsites.

Gezien de locatie van het terrein langs de oever van de Overmellebeek en de bodemkundige gegevens is een landschappelijk bodemonderzoek noodzakelijk voor het opsporen van eventuele begraven archeologische niveaus en/of steentijdsites. Ook kunnen de landschappelijke boringen de verstoringsgraad van het plangebied vaststellen. Het voorstel voor het landschappelijk bodemonderzoek wordt in het Programma van Maatregelen verder uitgewerkt en verduidelijkt.

- Geofysisch onderzoek

Geofysisch onderzoek heeft tot doel om antropogene fenomenen te onderscheiden van natuurlijk sediment of om een morfologische reconstructie van het natuurlijke landschap te maken, door contrasten in elektrische, elektromagnetische en magnetische kenmerken van de ondergrond te meten. Ook kent deze methode haar nut bij het opsporen van explosieven. Onder dit type onderzoek vallen verschillende opsporingstechnieken: magnetometrie, weerstandsmetingen, grondradar enz.

In dit geval is deze onderzoeksmethode niet zinvol om uit te voeren en kan dus buiten beschouwing genomen worden.

- Veldkartering en metaaldetectie

Bij een veldkartering of oppervlakteprospectie wordt een visuele inspectie gedaan van het terreinoppervlak voor de aanwezigheid van archeologisch vondstmateriaal, zoals aardewerk of silexartefacten. Metaaldetectie betreft het opsporen van metalen voorwerpen door middel van een metaaldetector. De toplaag, ca. 20cm diep, wordt hierbij afgezocht door middel van parallelle looplijnen met of zonder een bepaald tussenafstand.

In dit geval zijn beide onderzoeksmethodes niet zinvol om uit te voeren en kunnen dus buiten beschouwing genomen worden. Er zijn geen aanwijzingen voor slagvelden of kampsites of andere archeologische sites die zich manifesteren als mobiele artefacten (ferro en non-ferro) in de teelaarde.

3.4. Verder vooronderzoek met ingreep in de bodem

- Verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek

Een verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek heeft als doel om archeologische sites op te sporen door middel van boringen. Via de boringen kunnen begraven niveaus teruggevonden worden waarin zich bv. *in situ* steentijdartefacten kunnen bevinden. De boringen worden volgens een bepaald grid met optimale spreiding opgesteld.

In dit geval is deze onderzoeksmethode mogelijk van toepassing als blijkt dat er begraven archeologische niveaus aanwezig zijn of de mogelijkheid tot steentijdsites, vastgesteld tijdens de landschappelijke boringen. De te volgen strategie en methodiek hangt bijgevolg af van de landschappelijke boorresultaten.

- Proefsleuven en proefputten

Het doel van proefsleuven en proefputten is uitspraken te doen over de archeologische waarde van de totaliteit van een terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven. Op die manier kan er een optimale inschatting gemaakt worden van het kennispotentieel aangezien deze methode informatie verschaft omtrent verspreiding, bewaring, aard en datering van de aangetroffen archeologische sporen.⁹

Gezien het hoge archeologische potentieel, de oppervlakte van het terrein en de aard van de geplande werken is een verder vooronderzoek in de vorm van proefsleuven noodzakelijk. Deze proefsleuven moeten aangelegd worden na het uitvoeren van de landschappelijke boringen (en na een eventueel archeologisch booronderzoek).

Het onderzoek dient te gebeuren volgens een uitgesteld traject omwille van economische redenen. De geplande werken worden pas uitgevoerd indien de nodige vergunningen worden bekomen. Indien dit niet het geval is gaan de werkzaamheden alsnog niet door.

Het totale terrein is 36209m² groot waarvan een zone van ca. 24000m² wordt afgebakend voor verder onderzoek. Van deze zone dient 10% oftewel 2400m² onderzocht te worden door middel van proefsleuven. Aanvullend hierbij moet nog voor 2,5% oftewel 600m² aan kijkvensters, dwars- of volgsleuven aangelegd te worden. In totaal wordt zo 12,5% oftewel 3000m² onderzocht. Het sleuvenplan, de richtlijnen en onderzoeksvragen worden voorgesteld in het programma van maatregelen.

⁹ HANECA et al. 2016.

3.5. Beantwoording onderzoeksvragen

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?

Voor het projectgebied zelf zijn geen archeologische gegevens gekend. Op archeologisch vlak kan echter gesteld worden dat Asse rijk is aan archeologische sites, net als de omgeving van het plangebied. Gezien de ligging van het terrein op een zuiderhelling kunnen sporen en vondsten uit de Romeinse periode verwacht worden. In veel gevallen situeren Romeinse villaeigendommen zich op zuiderhellingen nabij beken of rivieren. Asse is bovendien gekend om zijn Romeinse vicus en de ligging op de heirbaan van Tongeren naar Kassel. Daarnaast toont het archeologisch kader ook duidelijk aan dat het gebied aanzienlijk uitgebreid werd door de abdij van Affligem met inrichting van onder andere verschillende pachthoven. Als laatste toont de aanwezigheid van een oppidum ook de kans op het aantreffen van sporen uit de metaaltijden aan. Het oppidum bevindt zich op de heuvelrug van Asse ter hoogte van Putberg.

- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?

Het plangebied kan opgedeeld worden in twee zones. De eerste zone betreft het gebied van de huidige bebouwing over een oppervlakte van ca. 1,2ha. De huidige woning en de drie varkensstallen zijn volledig onderkelderd. Ook bij de aanleg van de open vijver is de bodem volledig verstoord zijn. De pluimveestal en opslagloods zijn gefundeerd op een betonplaat van 30cm dik met een steenslagfundering. In de bebouwde zone worden geen archeologische sporen meer verwacht. Het tweede deel betreft de wei- en akkerlanden in het westen en oosten van het terrein. De zone omhelst een oppervlakte van ca. 2,4ha en vertoont geen zichtbare verstoringen. De bureaustudie kon enkel aantonen dat in het westen een klein deeltje bebost was in de 20ste eeuw.

- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?

Er is sprake van het voorkomen van een bodemopbouw zonder profielontwikkeling ter hoogte van de beekvallei. Binnen deze zone kunnen sporen aanwezig zijn op meerdere niveaus, die bovendien goed afgedekt en beschermd zijn. Om die reden wordt eerst een landschappelijk booronderzoek geadviseerd.

- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?

De geplande werken bestaan in eerste instantie uit het bouwrijp maken van het volledige terrein, waarbij de bestaande bebouwing afgebroken wordt. Nadien worden diverse faciliteiten opgetrokken in het kader van een grote paardenfokkerij. Structuren zoals twee paddocks, grooms, opslagruimtes, verhardingen, een indoor arena, ... worden hierbij aangelegd. De werkzaamheden hebben een

nefaste impact op het bodemarchief, voornamelijk ter hoogte van de akker- en weilanden. In de zone van de huidige bebouwing heeft reeds een aanzienlijke verstoring plaatsgevonden.

- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?

De aan- of afwezigheid van een archeologische site kan niet vastgesteld worden op basis van het bureauonderzoek. Echter gezien de omliggende sites is de kans op het aantreffen van archeologische sporen zeer reëel, vooral dan uit de metaaltijden, Romeinse periode en middeleeuwen. Het gebied staat vooral gekend om diverse Romeinse villadomeinen. In Asse bevindt zich bovendien een Romeins dorp of vicus.

- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

De werkzaamheden kunnen pas van start gaan nadat de aanwezige gewassen geteelt zijn. Om deze reden dient het archeologisch vervolgonderzoek te gebeuren volgens een uitgesteld traject.

Nadien dient in eerste instantie een landschappelijk booronderzoek te gebeuren. In totaal worden 11 boringen geplaatst volgens drie parallelle rijen haaks op de Overmellebeek, rekening houdend met de bodemkundige gegevens en de topografie. Indien blijkt dat bij dit onderzoek begraven archeologische niveaus bewaard zijn op een deel of over het volledige terrein, dient een verder verkennend archeologisch booronderzoek te gebeuren. Deze onderzoeksvorm valt onder een vooronderzoek met ingreep in de bodem. Dit onderzoek bestaat uit een boorpuntenraster, waarbij de parallelle raaien 10m uit elkaar staan en de boorpunten op de boorraai 12m uit elkaar. De keuze van het boorgrid is gebaseerd op basis van de resultaten van het landschappelijk booronderzoek. Het opgeboorde residu dient uitgezeefd te worden en gecontroleerd op de aanwezigheid van silexartefacten. Op de locatie waar er *in situ* steentijdartefacten vastgesteld werden, dient een waarderend archeologisch booronderzoek te gebeuren. Hierbij wordt een verdicht boorgrid gehanteerd van 5 op 6m, waarbij de raaien onderling 5m uit elkaar liggen en de afstand tussen de boringen op de raai 6m bedraagt. Indien hieruit effectief een steentijdsite vastgesteld wordt dient met over te gaan naar proefputten. Hierbij wordt een ruimtelijke verticale en horizontale analyse uitgevoerd van de vuursteenconcentraties. Bij een positief resultaat van de proefputten dient men over te gaan tot een opgraving.

De tweede fase bestaat uit een proefsleuvenonderzoek over een groot deel van het plangebied, meer bepaald de zone van de huidige wei- en akkerlanden (ca. 2,4ha). Deze fase kan meteen volgen na het landschappelijk booronderzoek, indien de resultaten hiervan negatief zijn. Dit onderzoek bestaat uit 10 parallelle sleuven volgens een NW-ZO oriëntatie. De sleuven hebben als doel om het archeologisch potentieel van het terrein in kaart te brengen. Zijn er archeologische sporen aanwezig?

Behoren deze tot één of meerdere periodes? Daarnaast is het ook belangrijk om de verstoringsgraad in kaart te brengen. Zijn de sporen goed bewaard? Kunnen er verstoringszones afgebakend worden? Afsluitend is het belangrijk om alle gegevens samen te beschouwen om zodoende een uitspraak te kunnen doen over het potentieel van het terrein. Hierbij wordt afgewogen of verder onderzoek nodig is in de vorm van een opgraving, over een deel of volledig het terrein, of kan er overgegaan worden tot een vrijgave bij afwezigheid van archeologische sporen.

4. Samenvatting

Het terrein, met een oppervlakte van ca. 36209m², is gelegen in de gemeente Asse ter hoogte van de Pullewouwe nr. 69. Asse bevindt zich in het westelijke deel van de provincie Vlaams-Brabant, ten noordwesten van Brussel. Het plangebied is landelijk gelegen in het westelijke deel van Asse, tegen Essene (Affligem) aan. Het terrein is grotendeels in gebruik als akkerland (mais) over een oppervlakte van ca. 2,4ha. Centraal is een L-vormige strook aanwezig waarin de huidige woning nr. 69 met 3 parallelle varkensstallingen, een grote pluimveestal, een opslagloods, een open vijver en verhardingen zich bevinden. In totaal neemt deze bebouwde zone 1,2ha in. De woning in het noorden en de 3 varkensstallen in het zuiden zijn volledig onderkelderd. De grote pluimveestal en de opslagloods zijn gefundeerd op een betonplaat van ca. 30cm dik met een steenslagfundering. Het terrein wordt langs de noordelijke zijde begrensd door de Pullewouwe, langs de oostelijke en westelijke grens bevinden zich weilanden. Aan de zuidelijke grens bevindt zich de Overmellebeek. Kadastraal gezien kan het projectgebied teruggevonden worden op: Asse, afdeling 1, sectie H, perceel nr. 424^e, 424g, 425a, 427^e, 427d, 430b, 429, 428a, 432, 431b, 434g, 441, 433, 442f, 442g, 442^e en 433b (deel).

Binnen de grenzen van het plangebied worden zes bodemtypes aangegeven. In het westen wordt het type Aba1 aangegeven. Deze bodem kenmerkt zich als een droge leembodem met een textuur B-horizont of met een weinig duidelijke kleur B-horizont. Verder naar het westen wordt nog het type Lba1 gekarteerd. Dit type bestaat uit een droge zandleembodem met een textuur B-horizont. Het oostelijke deel wordt gekarteerd als Acp en Acp(c). Beide bodems bestaan uit een matig droge leembodem zonder profielontwikkeling. Bij de extentie (c) is een bedolven B-horizont aanwezig op minder dan 80cm diepte. In het uiterste zuidwesten komt het type Adp voor. Deze bodem bestaat uit een natte leembodem zonder profielontwikkeling. De zuidelijke rand staat gekarteerd als een Aep bodem. Een dergelijk bodem bestaat uit een zeer natte leembodem zonder profielontwikkeling. De bodems met extentie 'p' slaan op bodems zonder profielontwikkeling die zich in geologische termen recent hebben gevormd. De bodems komen overeen met de alluviale vlakte van de Overmellebeek. Verder naar het zuidwesten op worden zelfs kleibodems aangegeven.

Voor het projectgebied zelf zijn geen archeologische gegevens gekend. Op archeologisch vlak kan echter gesteld worden dat Asse rijk is aan archeologische sites, net als de omgeving van het plangebied. Gezien de ligging van het terrein op een zuiderhelling kunnen sporen en vondsten uit de Romeinse periode verwacht worden. In veel gevallen situeren Romeinse villa'eigendommen zich op zuiderhellingen nabij beken of rivieren. Asse is bovendien gekend om zijn Romeinse vicus en de ligging op de heirbaan van Tongeren naar Kassel. Daarnaast toont het archeologisch kader ook duidelijk aan dat het gebied aanzienlijk uitgebreid werd door de abdij van Affligem met inrichting van onder andere verschillende pachthoven. Als laatste toont de aanwezigheid van een oppidum ook de kans op het aantreffen van sporen uit de metaaltijden aan. Het oppidum bevindt zich op de heuvelrug van Asse ter hoogte van Putberg.

De geplande werken omvatten twee luiken. Het eerste luik betreft het voorbereidend werk waarbij alle bestaande gebouwen en bijgebouwen gesloopt worden. Nadien zal het terrein ingenomen worden door diverse gebouwen en voorzieningen voor een paardenfokkerij. Er zullen onder andere

grooms, opslagruimtes, paardenstallingen, twee paddocks en een indoor arena gebouwd worden. Daarnaast zal het volledige plangebied voorzien worden van onderlinge verbindingen tussen de verschillende elementen. Zoals te zien op onderstaande figuur 4 bevinden een deel van de geplande werken zich ter hoogte van de bestaande gebouwen en bijgebouwen. De geplande werken zullen een nefaste impact hebben op het bodemarchief en bijgevolg het mogelijke archeologische erfgoed, voornamelijk binnen de huidige akkerlanden. De zone met de huidige bebouwing zal reeds aanzienlijk vergraven zijn bij het optrekken van de schuren, woning, bijgebouwen, onderkelderingen, verhardingen en open vijver.

Op basis van deze gegevens dient een verder vooronderzoek te gebeuren in de vorm van landschappelijke boringen, eventueel gevolgd door een archeologisch booronderzoek en proefputten, en proefsleuven over een deel van het plangebied, meer bepaald de zone van de akkerlanden (ca. 2,4ha). De L-vormige bebouwde zone van ca. 1,2ha wordt niet weerhouden gezien de hoge verstoringsgraad.

5. Bibliografie

- <https://nl.wikipedia.org/wiki/Asse>
- <https://inventaris.onroerenderfgoed.be>
- KENNES H., 2005, Inventaris van het bouwkundig Erfgoed. Provincie Vlaams-Brabant gemeente Asse, deelgemeenten Asse, Bekkerzeel, Kobbegem, Mollem, Relegem en Zellik, in: *Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen*, 116-117.
- MICHIELS D., 2001, *Asse van ijzertijd tot Romeinse tijd. Een analytische bespreking van de archeologische vondsten van Asse en zijn deelgemeenten* (Bekkerzeel, Kobbegem, Mollem, Relegem en Zellik), onuitgegeven Licentiaatsverhandeling Katholieke Universiteit Leuven, 18-20.

6. Bijlages

- Figurenlijst

Figuur 1 Uitsnede uit het plan ‘huidige toestand’ (bron: initiatiefnemer).	7
Figuur 2 Uitsnede uit de orthofoto van 2016. In het noorden bevindt zich de woning gevolgd door de grote pluimveestal met daarachter de opslagloods en verhardingen. In het uiterste zuidwesten bevinden zich de 3 onderkelderde varkensstallen met een waterbassin (bron: geopunt.be).	8
Figuur 3 Zicht op de huidige woning met de inrit naar de ondergrondse parking (bron: initiatiefnemer).	8
Figuur 4 Zicht op de grote pluimveestal en de betonverhardingen (bron: initiatiefnemer).	9
Figuur 5 Zicht op de opslagloodsen de betonverhardingen (bron: initiatiefnemer).	9
Figuur 6 Uitsnede uit het plan ‘geplande werken’ (bron: initiatiefnemer).	10
Figuur 7 Projectie van de geplande werken op het huidig kadaster (bron: geopunt.be en initiatiefnemer).	11
Figuur 8 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).	13
Figuur 9 Detailopname van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).	13
Figuur 10 Zicht op het kadasterplan met aanduiding van de perceelnummers. Bovenaan bevindt zich de woning met daarachter de grote hangaar, de bijgebouwen en links onder het waterbekken (bron: geopunt.be).	14
Figuur 11 Zicht op de bodemgebruikskaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).	14
Figuur 12 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel (bron: geopunt.be).	16
Figuur 13 Detailopname van het Digitaal Hoogtemodel met de twee hoogteprofielen (bron: AGIV).	16
Figuur 14 Zicht op de Potentiële bodemerosiekaart (bron: geopunt.be).	17
Figuur 15 Zicht op de bodemkaart (bron: DOV).	18
Figuur 16 Ruime uitsnede uit de bodemkaart met het plangebied aangegeven met cijfer 1 (bron: geopunt.be).	18
Figuur 17 Uitsnede uit de Tertiair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).	19
Figuur 18 Uitsnede uit de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).	20
Figuur 19 Uitleg bij de Quartair Geologische Kaart; type 2 en type 2a (bron: geopunt.be).	20
Figuur 20 Uitsnede uit de Ferrariskaart (bron: geopunt.be).	24
Figuur 21 Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen (bron: geopunt.be).	25
Figuur 22 Uitsnede uit de kaart van Vandermaelen (bron: geopunt.be).	25
Figuur 23 Uitsnede uit de kaart van Popp (bron: geopunt.be).	26
Figuur 24 Uitsnede uit de Topografische kaart van 1891 (bron: cartesius.be en NGI).	26
Figuur 25 Uitsnede uit de Topografische kaart van 1930 (bron: cartesius.be en NGI).	27
Figuur 26 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1971 (bron: geopunt.be).	27
Figuur 27 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1990 (bron: geopunt.be).	28
Figuur 28 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2016 (bron: geopunt.be).	28
Figuur 29 Uitsnede uit de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (bron: geopunt.be en CAI).	31